

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

MAGISTERSKÉ / KOMBINOVANÉ ŠTÚDIUM

2012–2014

DIPLOMOVÁ PRÁCA

Miroslava Námešná

Prechod od rádia k audiovizuálnemu médiu v očiach seniorov

Praha 2014

Vedúci diplomovej práce:

Ing. Ladislav Vonz

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

MASTER / COMBINED (PART TIME) STUDIES

2012-2014

DIPLOMA THESIS

Miroslava Námešná

**From Radio to audiovisual format in the eyes of
seniors**

Prague 2014

The Diploma Thesis Work Supervisor:

Ing. Ladislav Vonz

Prehlásenie

Prehlasujem, že predložená diplomová práca je mojím pôvodným autorským dielom, ktoré som vypracovala samostatne. Všetkú literaturu a ďalšie zdroje, z ktorých som čerpala, v práci riadne citujem a sú uvedené v zázname použitých zdrojov.

Súhlasím s prezenčným sprístupnením svojej práce v univerzitnej knižnici.

V Prahe dňa

Miroslava Námešná

Pod'akovanie

Chcela by som pod'akovať na tomto mieste vedúcemu svojej diplomovej práce Mgr. Ladislavovi Vonzovi za cenné rady, pripomienky, podnety a predovšetkým za ochotný prístup.

Anotácia

Diplomová práca sa zaoberá pohľadom na to, ako vnímali dnešní seniori prechod z rádia na televíziu. Rozoberá historický kontext oboch médií u nás aj vo svete. Definuje dôležité pojmy ako sú senior, publikum, vplyv médií, mediálna gramotnosť, mediálna výchova. Z práce vyplýva, že je dôležité, aby sa ľudia mediálne vzdelávali, pretože sa s médiami stretávajú každodenne. Tým ich môžu negatívne alebo pozitívne ovplyvniť.

Kľúčové slová

História rozhlasu, história televízie, média, mediálna gramotnosť, mediálna výchova, publikum, senior.

Annotation

Diploma work is solving the issue how d senior people tackle change from radio to television. It is solving historical contex both medias both in our country and the world. It defines important issues, like about retired people, audiance, influence of medias, medial literacy, medial education. The result of the work is that is important, that people should educate because are meeting mediums daily. It may influence them either positively or negatively.

Key words

Audience, mass média, media education, media literacy, radio history, seniors, television history.

Obsah

ÚVOD	8
TEORETICKÁ ČASŤ.....	10
1 HISTÓRIA ROZHLASU.....	10
1.1 NAJDÔLEŽITEJŠIE DÁTUMY (MEDZNÍKY)	10
1.2 Rozhlas a Československo	14
2 HISTÓRIA TELEVÍZIE	20
2.1 Sovietska televízia	21
2.2 Anglická televízia	22
2.2.1 BBC – BRITISH BROADCASTING CORPORATION	23
2.3 Americká televízia	25
2.4 Nemecká televízia	27
2.5 Francúzska televízia	29
2.6 Talianska televízia.....	29
2.7 Československá televízia.....	30
2.7.1 Slovenská televízia	32
2.8 Krátka história farebnej televízie.....	33
2.9 Najdôležitejšie dátumy (medzníky)	35
3 SENIOR A MÉDIA	38
3.1 Definícia staroby a starnutia.....	38
3.1.1 Medzníky starnutia	40
3.2 Adaptácia na starobu.....	40
3.3 Seniori ako špecifické publikum	42
3.3.1 Publikum	42
3.4 SeniorI a mediálna gramotnosť	46
3.4.1 Rozvoj mediálnej gramotnosti seniorov	51
3.5 Vplyv médií (nielen) na seniorov	53
PRAKTICKÁ ČASŤ	60
4 VÝSKUM	60
4.1 Metodológia výskumu.....	60
4.2 Cieľ výskumu.....	61
4.3 Zber dát.....	61
4.4 Stanovenie hypotéz	62
4.5 Analýza dát	62
4.6 Záver a vyhodnotenie výskumu.....	66
ZÁVER	68
ZOZNAM POUŽITÝCH ZDROJOV	69
ZOZNAM SKRATIEK	71
ZOZNAM PRÍLOH.....	72

ÚVOD

Dnes si nevieme predstaviť život bez médií ako je rozhlas, ale hlavne televízia. Máme k nim prístup na každom kroku. Nie je výnimkou, ak sa nachádzajú aj v automobiloch. Môžeme povedať, že sa stali našou súčasťou a berieme ich akoby tu boli odjakživa.

Média majú veľkú moc. Život nám môžu veľmi spríjemniť, ale aj negatívne ovplyvniť naše správanie a konanie. Je len na nás, či sa necháme zmanipulovať, ako blízko si ich pustíme k telu a ako sa s nimi stotožníme. Niektorí z nás si vedia držať odstup od informácií z médií, iní im veria viac ako reálnemu svetu. Seniori sú omnoho viac nimi ovplyvnení, pretože väčšina z nich trávi svoj voľný čas počúvaním rádia alebo sledovaním televízie. Preto má diplomová práca - Prechod od rádia k audiovizuálnemu médiu v očiach seniorov- priblížiť túto problematiku.

Práca pozostáva z dvoch častí, teoretickej a praktickej. Do teoretickej časti patria kapitoly 1. až 3. Praktická časť sa zaoberá výskumom.

Prvá kapitola – História rádia - sa venuje histórii rozhlasu, jej etapám vo vývoji a hlavne ako ovplyvnil jednotlivé krajiny a samotnú spoločnosť. Zahŕňa aj najdôležitejšie medzníky vývoja, bez ktorých by ani rádio neexistovalo v takej podobe ako ho dnes poznáme.

Druhá kapitola – História televízie - je zameraná na históriu televízie, ako vznikla, čo jej predchádzalo vo svete, ako aj u nás, ktoré dôležité etapy ju posunuli ďalej vo vývoji.

V tretej kapitole - Senior a média - sa práca venuje jednotlivým pojmom, ako sú mediálna výchova, mediálna gramotnosť, publikum a vplyv médií na seniorov. Všetky vymenované podkapitoly sú veľmi dôležité, pretože seniori sú špecifickou súčasťou spoločnosti a treba im venovať dostatočnú pozornosť. Nielen mladí, ale aj starší ľudia sa potrebujú neustále vzdelávať, aby mediálne produkty správne prijali a vedeli s nimi narábať.

Štvrtá kapitola pod názvom - Výskum - sa priamo zameriava na jednotlivých seniorov, ich postojom k médiám a ako ich ovplyvnil nástup televízie, ktoré z vymenovaných médií je im bližšie k srdcu a ako sa s nim stotožnili. Pri výskume bola využitá kvalitatívna metóda, konkrétne krátke individuálne rozhovory a stanovili sa aj hypotézy. So seniormi sa pracovalo v ich domácom prostredí, čo pre nich znamenalo zmiernenie nervozity a napätia súvisiaceho z takejto formy rozhovoru.

Nemusí sa preto nik obávať, keď sa rozhodne pracovať s ľuďmi v staršom veku. Ak to niekto vie robiť, urobí to s hocikým a hocikde. Výsledok by z toho mal isto byť.

TEORETICKÁ ČASŤ

1 HISTÓRIA ROZHLASU

Vznik rádia priamo súvisí s prelomom 19. a 20. stor. Tento prelom storočia priniesol významný posun v oblasti objavu a rozvoja techniky rádiovkej komunikácie, ktorá bola potrebná na realizáciu rozhlasového vysielania. (<http://www.medialnavychova.sk/rozhlasove-masmedia>)

Prvé pokusy s využitím telefonických prístrojov môžeme považovať za počiatky histórie rozhlasového vysielania. Musíme však brať do úvahy, že šlo o skúšky s prenosom prvých správ a hudby.

Jedným z najdôležitejších vynálezcov v tejto oblasti bol Guliemo Marconi. Pokúsil sa o bezdrôtové spojenie vo svojej záhrade v talianskom meste Bologna. Stal sa prvým držiteľom patentu na bezdrôtový telegraf.

Úspešným konkurentom v rozvoji rádiotelegrafie bol slovenský vynálezca Jozef Murgaš – držiteľ trinástich patentov v tejto oblasti.

Ďalšou významnou osobnosťou bol ruský fyzik Alexander Stepanovič Popov. Verejnosť sa dozvedela o jeho pokusoch až z odbornej tlače. Môžeme teda hovoriť o vynáleze bezdrôtovej telegrafie, že sa rozdelil na dve nezávislé cesty. (Jenča, 2009, s. 17)

1.1 NAJDÔLEŽITEJŠIE DÁTUMY (MEDZNÍKY)

Stručne si môžeme históriu rozhlasu rozdeliť nasledovným spôsobom:

- a) v roku 1878 na zasadnutí Francúzskej akadémie vied bola uskutočnená ukážka fonografu T. A. Edisona;
- b) na medzinárodnej výstave v Paríži v roku 1881 predviedli theatrophon – telefónne zariadenie, ktoré sa prispôbilo na prenos hudby. Účastníci mali možnosť pomocou 20 párov telefónnych slúchadiel počúvať prenos z parížskej Opery;

- c) prostredníctvom Edisonovho „hlasitého“ telefónneho prístroja sa uskutočnil prvý verejný prenos z Metropolitnej opery v New Yorku, čo sa stalo v roku 1891;
- d) v roku 1896 šlo o pokus maďarskej telefónnej spoločnosti s názvom Telephon Hirmondó umožniť svojim predplatiteľom za určitý poplatok telefonovanie o najdôležitejších politických a hospodárskych novinkách. Po štyroch rokoch mala 6500 abonentov. Pripravovala pre nich každý deň 14 hodín programu, vrátane hudby. Túto službu poskytovala až po začiatok rozhlasového vysielania v Maďarsku a neskôr došlo k zlúčeniu s maďarským rozhlasom;
- e) v roku 1896 A. S. Popov v Petrohrade ukázal na aparáte, ktorý vlastnoručne skonštruoval, bezdrôtový prenos signálov Morseovej abecedy, kedy šlo o vzdialenosť 250 m medzi dvomi budovami;
- f) roku 1898 sa pomocou telegrafu podarilo vyslať a zároveň zachytiť informáciu o stroskotanej lodi, bezdrôtovo bola odtelegrafovaná z britského pobrežia do kentského grófstva;
- g) v roku 1900 bolo na Medzinárodnom elektrotechnickom kongrese, ktorý sa uskutočnil v Paríži, priznané prvenstvo v prenose bezdrôtového signálu A. S. Popovovi;
- h) v roku 1901 zachytili bezdrôtovú správu naprieč Atlantickým oceánom, prenášal sa Morseov signál „s“ z Cornwallu v Anglicku do prijímacej antény v kanadskej provincii Newfoundland a vysielaný signál prekonal viac ako 3000 míľ;
- i) v roku 1901 bola postavená vysielacia stanica A. S. Popovom, ktorá umožňovala prenos signálu až na sto kilometrovú vzdialenosť,

- j) v roku 1906 sa konečne podarilo Reginaldovi A. Fessendenovi vyslať správu rozhlasovým zariadením. Zatiaľ čo na Fessendenovom pracovisku sa odovzdávali správy hlasom, Marconiho Bezdrôtová telegrafná a signálna spoločnosť mala orientáciu na rozvíjanie bezdrôtovej telegrafie. Neskôr spomínanú spoločnosť poznáme pod pojmom American Telephone and Telegraph. Práve na Štedrý večer bol odvysielaný stanicou Brant Rock v štáte Massachusetts krátky slovesný a hudobný program, ktorí bol niektorými teoretikmi považovaný za začiatok pôsobenia rozhlasu ako verejného média;
- k) v roku 1907 bol uskutočnený bezdrôtový prenos ľudského hlasu vo vzdialenosti 40 kilometrov, Stalo sa tak medzi mestami Berlín a Neuen;
- l) rok 1908 bol prelomový, pretože sa uskutočnilo prvé verejné predvedenie rádiotelegrafie na pôde Československa v rámci Obchodnej a priemyselnej výstavy v Prahe;
- m) v roku 1908 Carles D. Herrold zavŕšil experimenty v rozhlasovom vysielaní v San Jose v Kalifornii čítaním novinových správ na stanici KCBS;
- n) v roku 1910 predstavil Lee de Frost rozhlasové zariadenie v Metropolitan Opera v New Yorku (Jenča, 2009, s. 17-18);
- o) v roku 1912 sa začína meniť názov wireless na rádio na podnet amerického námorníctva (Draxler, 2003, s. 58);
- p) 15. 4. 1912 sa zásluhou signálov bezdrôtovej telegrafie zachránilo asi 700 pasažierov známeho Titanicu, zachytil ich Američan David Sarnoff (Draxler, 2003, s. 59);

- q) v roku 1915 prvýkrát v histórii zaregistrovala stanica na Eiffelovej veži transatlantickú rádiovú (rozhlasovú) správu, išlo o vysielanie z Arlingtonu v USA;
- r) v decembri 1919 sa začalo rádio pravidelne užívať na prenesenie hovoreného slova a hudby, periodické vysielanie stanice v Montreali v Kanade sa skladalo z výchovných a zábavných programov.

Prvé pokusné pravidelné rozhlasové vysielanie v USA začal výskumník dr. Frank Conrad. Bol pracovníkom spoločnosti Westinghouse Company, ktorý vysielal pomocou vlastnej amatérskej stanice s označením 8XK. V roku 1920 sa mu podarilo vyselať dva razy v týždni dvojhodinové hudobné programy.

Prvý komerčný rozhlas na bezdrôtovom princípe začal vyselať 2. novembra 1920 v Pittsburgu v Amerike. Jednou z takýchto staníc bola KDKA spoločnosti Westinghouse, ktorá sa preslávila hlavne pohotovým odvysielaním výsledkov prezidentských volieb v roku 1920. Pittsburský pokus¹ motivoval ďalšie zakladanie rozhlasových staníc. V roku 1921 začalo vysielanie rozhlasovej stanice z New Yorku. Neskôr pribudli ďalšie.

Nezaostávala ani Európa. Nemecký vyselač Königs-Wüsterhausen, ktorý vlastnili spoje, preniesol prvý inštrumentálny koncert 22. decembra 1920. Pravidelné počasie sa začalo vyselať od roku 1921 vedcami univerzity vo Wisconsin. O dva roky neskôr, 29. októbra 1923, začala vyselať berlínska komerčná rozhlasová spoločnosť Funkstunde AG.

British Broadcasting Company vysela od 1. januára 1922, potom čo do svojej štruktúry vysielania zaradila stanicu 2MT (Two Ema Tre), ktorá vysielala o dva mesiace skôr z komplexu Marconiho laboratórií. Prvenstvo teda nepatrí BBC, ako sa uvádza v mnohých zdrojoch. (Jenča, 2009, s. 19)

¹ Považuje sa za začiatok pravidelného verejného rozhlasového vysielania. V niektorých prameňoch sa uvádza rok 1919 v súvislosti s Montrealom.

1.2 ROZHLAS A ČESKOSLOVENSKO

Nový technický vynález si veľmi rýchlo našiel priazeň aj v Československu. Dňa 18. mája 1923 v Prahe začína každodenná rozhlasová služba. Je to presne rok po oficiálnej pravidelnej činnosti londýnskej stanice.² V tom istom čase Nemecko vysielala len pokusne tri razy v týždni. Vo Viedni začínajú budovať prvú malú stanicu.

Prvé periodické vysielanie datujeme v roku 1920 v Amerike a v roku 1922 v Dánsku, Francúzsku, Sovietskom zväze a vo Veľkej Británii. V Československu 28. októbra 1920 o 20:00 hod. zaznel v éteri prvý hodinový rozhlasový program. Išlo o vysielanie z vojenského vysielача na Petřine.³

Zorganizovali ho vojenský technici. V tom čase slúžili na vysielачi. Rádiofónia v tomto období bola prísne stráženým vojenským tajomstvom a na verejnosť sa dostala až v roku 1922 v pražských Holešovicích pri príležitosti Poľnohospodárskej výstavy..

Prenos improvizovaného koncertu vojenskej huby sa dostal do telefonických slúchadiel a jedného jednoduchého reproduktora. Ako je spomenuté, pravidelne sa začalo vysielat' až 18. mája 1923 spoločnosťou Radioslávia⁴ a Spolkom českých žurnalistov. Stali sa hlavnými podielnikmi, ktorí založili spoločnosť Radiojournal. Pokusne už začali s vysielaním skôr. Dňa 29. marca 1923 dodala spoločnosť Radioslávia prijímacie zariadenie kvôli prvému rádiofónickému koncertu venovanému členom vlády, diplomatom, zástupcom úradov a tlači. Neskôr, 15. mája 1923 po prvýkrát bolo predvedené verejnosti rozhlasové vysielanie. Zorganizoval ho Osvetový klub v chlapčenskej škole, ktorá sídlila na Vladislavovej ulici v Prahe. Reprodukovali ho zároveň do biografu Sanssouci. Patril Spolku českých žurnalistov.

Kbelská rádiostanica pravidelne vysielala na vlne asi 1 150 m. Program sa šírila čiastočne upraveným telegrafným vysielачom systému Huth s výkonom 1kW.

²Medzi európskymi stanicami jej patrí primát.

³Druhý pokus vysielania slova a hudby. Prvým bol bola spontánna akcia vojenských technikov, ktorá nemala charakter oficiálnej skúšky v roku 1919.

⁴ Akciovú spoločnosť založili tri továrne, ktoré boli schopné vyrábať rozhlasové prijímače. Šlo o dve pražské firmy a jednu parížsku, ktorým finančné krytie poskytla pražská úverová banka.

Nedokonalo a provizórne bolo zariadené aj samotné štúdio, z ktorého sa vysielalo. Nedisponovalo ani špeciálnymi mikrofónmi, ani zosilňovačmi. Charakter stanice, ktorý bol telegrafný, sa prejavoval veľmi nepríjemným strojovým tónom, najmä pri slabšej modulácii. Miesto ateliéru sa na začiatku používal plátenný stan.

Ing. Eduard Svodoba, JUDr. Ladislav Šourek a Miloš Čtrnácty sa 7. júna 1923 stali zakladateľmi československej rozhlasovej spoločnosti pod názvom Radiojournal. Kmeňový kapitál tvoril sumu 500 tisíc korún. Skladala sa z piatich členov konateľského zboru a troch členov dozornej rady. Koncesiu na usporadúvanie programov dostala od ministerstva vnútra na začiatku júla 1923.

V tom čase jej ministerstvo pôšt prepožičalo koncesiu na vysielanie programu a kbelskú stanicu. Táto patrila pod rezort pôšt. Pôvodne slúžila na telegrafné účely. Taktiež mala k dispozícii spomínaný 1kW telegrafný vysielač systému Huth, pomocou ktorého sa uskutočnili prvé pokusy s vysielaním. Aby mohla spoločnosť zabezpečiť rozhlasové vysielanie aj finančne, dalo jej ministerstvo obchodu povolenie k predaju rozhlasových prijímačov a vysielania platenej reklamy. (Jenča, 2009, s. 20)

Spomínané dočasné opatrenia Radiojournal využíval len do roku 1925. Dňa 4. júna 1925 na valnom zhromaždení, ktoré sa zaoberalo hlavne ekonomickými problémami, vstúpila do spoločnosti štátna správa. Zástupcom sa stal podnik Československá pošta. Základný kapitál sa navýšil na 1 milión korún. Väčšinovým vlastníkom sa stal štát. Konateľský zbor sa rozšíril na sedem členov. Štátna správa z nich menovala štyroch. Dvaja zástupcovia boli z ministerstva pôšt, jeden zástupca z ministerstva zahraničných vecí, jeden zástupca z tlačového odboru predsedníctva ministerskej rady. Aj dozorná rada bola rozšírená o jedného člena. Technika, pomocou ktorej sa vysielalo, bola od začiatku štátnym monopolom, a to na základe zákona o telegrafoch č. 60/1923 Zb. z. a n. z 23. marca 1923.

Vláda si po vstupe do Radiojournalu zabezpečila aj kontrolu nad obsahom rozhlasového vysielania. O rok neskôr zaviedla koncesionárske poplatky vládnym

nariadením 17. apríla 1924 spolu s dodatkom z 24. mája 1924. Hovorí sa v ňom o tzv. uznávacom poplatku.

Novšia úprava z októbra 1924 znížila poplatky predplatného pre bežných poslucháčov. Nariadenie zo 6. apríla 1925 zrušilo platnosť predchádzajúceho a týmto krokom zaviedlo len jeden rozhlasový poplatok. Posledné úpravy poplatkov datujeme v tomto období 1. apríla 1926.

V Brne 18. apríla 1926 slávnostne spustili druhú stanicu rozhlasovej spoločnosti Radiojournal. V Brne sa vykonávala rozhlasová služba už predtým, pretože sa začalo spolu s Prahou. V dňoch 10. – 13. mája 1924 sa konali v Brne prvé úspešné pokusy na telegrafnom vysielacom s výkonom 1 kW vyrobeným firmou Huth. Vysielanie sa uskutočňovalo bez akéhokoľvek štúdia, priamo z vysielacej budovy v Komárově na vlnu 1 600 m. Dokumentuje to aj fakt, že sa z Brna už rok pred otvorením pobočky odvysielalo 454 hodín programu. V roku 1926 išlo už o 1 465 odvysielaných hodín. V Prahe sa v tomto istom časovom období odvysielalo 2 340 hodín programu.

Rozhlasové vysielanie malo na verejnosť pozitívny vplyv. V prvých rokoch oficiálneho vysielania rástol počet koncesionárov. Do konca roku 1923 vydali len 47 koncesií.

Rýchly rast nastal hlavne po vydaní vládneho nariadenia o zjednodušení vydávania koncesií.⁵ (Jenča, 2009, s. 21-22)

Od októbra 1923 začala spoločnosť Radiojournal vydávať mesačný programový vestník Radio-Journal. Tomuto rozhodnutiu predchádzal rast počtu koncesionárov už na začiatku rozhlasového vysielania.

Program na týždeň bol rozvrhnutý na tri bloky.

⁵ Išlo o zrušenie hlavne nariadenia o preukazovaní spoľahlivosti žiadateľov.

Pomaly sa zaužíval aj nový pojem rádio – rozhlas. Na území Čiech sa uvažovalo o českom ekvivalente. Zapojená bola aj verejnosť, no z ponúkaných návrhov nevyhovoval žiadny. O slove rozhlas sa zaslúžil novinár J. Durdil, ktorý písal pod pseudonymom J D. Lichard.

V národných listech z 21. mája 1924 analyzoval slovo broadcasting. Vtedy zistil, že najlepšie pôvodnému názvu je český termín rozhlas.

Rýchly rozvoj rozhlasu vo svete spolu s hroziacim chaosom podmienili vytvoriť medzinárodnú koordináciu a spoluprácu. V Londýne sa 18. júna 1925 uskutočnila prvá medzinárodná konferencia o rozhlase. V literatúre sa spomína aj marec 1925, kedy bola vo Švajčiarsku založená Medzinárodná rozhlasová únia. Sídlo mala v Ženeve. Správna rada riadila úniu. Boli v nej zastúpené všetky členské štáty.

Na odborné otázky zriadili štyri komisie:

- právnická,
- technická,
- komisia pre medzinárodné prenosy
- komisia pre zblížovanie národov.

Pri prerozdeľovaní hlavných vln z roku 1926 únia vymedzila československým staniciam vlny – Praha 438,9 m, Brno 441, 2 m, Bratislava 300 m.

Počas druhého roku pravidelného vysielania rozvrhli do blokov denný program.

Vysielacia štruktúra sa menila aj v roku 1926.

Burzové správy môžeme pokladať ako prvú spravodajskú službu rozhlasu. Celkový súčet denných vstupov aj celková dĺžka bola omnoho vyššia než čítanie novinového spravodajstva. Monopol na správy mala ČTK celých dvadsať rokov. (Jenča, 2009, s. 24-25)

Vedenie spoločnosti si predstavovalo, že spomínané burzové správy môžu priniesť potrebný zisk. Aby bolo možné prijímanie rádiotelegrafických správ zo sveta, požiadalo ministerstvo pôšt a telegrafov o vydanie koncesie na prevádzkovanie vlastnej rádiotelegrafickej stanice. Kvôli tomuto si požičalo prijímač SFR, ktorý ma rámovú anténu.

Osobitnú kapitolu tvoria špecializované rozhlas. V organizačnej štruktúre mali zvláštny štatút. Založenie poľnohospodárskeho rozhlasu 3. januára 1926 patrilo k prvým takýmto. Kurátorium, ktoré sa skladalo výhradne z predstaviteľov agrárnej strany, riadilo samostatnú redakciu. Redakcia bola nezávislá od Radiojournalu.

Robotnícky rozhlas sa podarilo založiť 28. októbra 1926 na druhý pokus predstaviteľom národnosocialistickej a sociálnodemokratickej strany.⁶

Tretím v poradí sa stal Rozhlas pre obchod, priemysel a živnosti. Stála za ním živnostenská strana a Zväz priemyselníkov. Obdobne bol organizovaný ako predchádzajúce dva. Vysielanie začal 14. marca 1927.

Na čele kuratórií stáli rezortní ministri:

- a) Poľnohospodársky rozhlas mal na starosti minister poľnohospodárstva,
- b) Robotnícky rozhlas bol pod dohľadom ministra sociálnej starostlivosti,
- c) Rozhlas pre obchod, priemysel a živnosti patril pod ministra obchodu.

Veľmi dôležitým bol aj Školský rozhlas, ktorého fungovanie v rôznych podobách datujeme od prvopočiatkov rozhlasového vysielania v niekoľkých európskych krajinách. Úspech mal v Košiciach a tejto myšlienky sa ujala aj Praha. Prvé pokusy v hlavnom meste robil Ing. Eduard Svoboda v septembri 1926. Školský rozhlas sa ozval oveľa neskôr aj keď mal dobré vzory a skúsenosti z iných krajín. Ministerstvo školstva s predstaviteľmi Radiojournalu rokovalo o možnostiach realizácie vysielania pre školy

⁶Najprv sa taktooznačovala len relácia k 1. máju 1925. Pozostávala z vážnej hudby i poézie.

v Prahe až v roku 1928. Dňa 28. októbra 1929 bola odvysielaná prvá pokusná relácia pre žiakov. Vysielanie začalo až 19. decembra 1930. Išlo len o oficiálny program. V Radiojournale sa školské relácie objavujú až vo februári 1931. (Jenča, 2009, str. 26)

Rezortný minister mal v kompetencii menovanie Zboru pre školský rozhlas, ktorý vysielanie riadil. Prevažovali predovšetkým odborní pracovníci školstva v zastúpení desaťčlenného zboru. Nešlo teda o ovládnutie vo vysielaní istého priestoru.

V Košiciach sa stretávame v programe s týmito špecializovanými rozhlasmi:

- Slovenský historický rozhlas,
- Slovenský literárny rozhlas,
- Zdravotnícky rozhlas,
- Národohospodársky rozhlas,
- Rozhlas pre šport a telovýchovu,
- Krajinopisný a turistický rozhlas,
- Turisticko-prírodovedecký rozhlas,
- Prírodovedecký rozhlas,
- Technický rozhlas a iné.

Môžeme toto obdobie brať ako vrchol týchto pomenovaní.

V organizačnej štruktúre sa s rôznymi zmenami udržali až do roku 1935. Rozhlas v tomto období prešiel na systém samostatných redakcií podľa sovietskeho vzoru. (Jenča, 2009, str. 26)

Považujeme to za prvé významné obdobie vo vývoji a v jednotlivých etapách samotnej histórie rozhlasu a rozhlasového vysielania v zahraničí a na našom území. Neznamená to, že sa rozhlas pestal vyvíjať. Do dnešného dňa sa jeho zlepšovanie neskončilo.

2 HISTÓRIA TELEVÍZIE

Keď v roku 1920 použil prvýkrát francúzsky inžinier Konstantin Perskij slovo televízia pre označenie prenosu pohyblivého obrazu na diaľku, isto netušil, že sa bude onedlho používať v skoro všetkých jazykoch sveta.⁷(Strasmajer, 1978, str. 3)

Vynájdenie televízie ako jedného celku sa nemôže pochváliť ani niektorý zo štátov, ani samotný vedec. Nemôžeme tvrdiť, že tá či oná krajina vyrobila ďalší zázrak storočia. Pri vynáleze sa stretli od začiatku pracovníci, odborníci a vedci viacerých krajín. (Kocian, 1972, str.)

Dnes môžeme oceniť slová jedného z priekopníkov televízie, petrohradského vedca, profesora Borisa Lvoviča Rozinga. Dodnes nie je docenený jeho podiel na rozvoji plnoelektrickej televízie najmä v západnej literatúre. V roku 1911 prehlásil že: *“televízia nespojí len človeka s človekom ,ale spojí ho aj s prírodou samou. Vyzbrojený „elektrickým okom“ prenikneme až tam, kam sa zatiaľ človeku preniknúť nepodarilo. Uvidíme to, čo zatiaľ nikto nevidel. Televízia uľahčí styk so všetkými členmi ľudskej spoločnosti.* (Strasmajer, 1978, str. 3).

Televízia sa dnes stáva skutočne predmetom záujmu najrôznejších vedných oborov a zasahuje do celej rady oblastí teoretickej i praktickej činnosti. V narastajúcej miere sa hovorí o tzv. televíznej problematike. Na stránkach odbornej tlače vo všetkých vyspelých krajín sveta sú zverejňované názory (často veľmi protichodné) na televíziu. Skúma sa z najrôznejších aspektov. Je pochopiteľné, že dochádza celkom zákonito k značnej tematickej disperzii pri hľadaní alebo pokusoch o riešenie otázok spojených s existenciou televízie a jej funkcií, napr. v sociálnej sfére. (Strasmajer, 1978, str. 4).

Počiatkové štádium masového šírenia televízie časovo spadá do päťdesiatych rokov minulého storočia. Bolo charakterizované hľadaním a objavovaním zákonitostí programovej tvorby pre televíznu obrazovku a postupným zdokonaľovaním televíznej

⁷Okrem nemčiny.

štúdiovej a vysielacej techniky, ktorá umožňovala stále dokonalejšiu realizáciu tvorivých zámerov. (Strasmajer, 1978, str. 4)

V prvých rokoch existencie pravidelného vysielania pre verejnosť bola preto televízia stredom záujmu televíznych technikov a programových pracovníkov. Ostatné hromadné prostriedky, presne ako teoretickí a vedeckí pracovníci z oblasti spoločenských disciplín, buď nebrali v tejto dobe televíziu vôbec na vedomie alebo stála maximálne na periférii ich záujmu.

Televízia však v priebehu päťdesiatych rokov rozširovala neustále vysielaciu plochu a ponúkala divákovi postupne atraktívnejšie pozeranie. Rast rádioreléových trás, ktoré dovoľujú vzájomné prepojenie väčšiny krajín jednotlivých kontinentov umožnil, aby sa divák stal očitým svedkom udalostí odohrávajúcich sa v onom okamihu na mieste vzdialenom stovky kilometrov. Zrodil sa priamy prenos umožňujúci divákovi, aby sa nachádzal v strede udalostí, aby bol „pri tom“.

Televízia prenikla aj do intímneho súkromia recipienta a od základu zmenila jeho návyky a spôsoby trávenia voľného času. Rozbila tradičný rodinný kruh a utvorila z neho polkruh okolo obrazovky. Prestala byť len prostriedkom šírenia informácií a stala sa najmocnejším masovým médiom, ideologickým nástrojom vládnucej triedy v každej zemi.

Pre dnešného kultúrneho človeka je televízia samozrejmosťou, prijali sme ju ako neodmysliteľnú súčasť nášho všedného dňa. Prvotný obdiv na zázraku vedy a techniky pominul. Blankytne žiariaca televízia v našom rodinnom prostredí nás spája s ľuďmi a ich osudmi. (Strasmajer, 1978, s. 5-6).

2.1 Sovietska televízia

Práce s organizáciou televízie sa začali v roku 1924. Televízne programy, ktoré sa vysielali od apríla 1931, boli realizované z Moskvy prostredníctvom špeciálneho vysielateľa. O rok neskôr sa začína vysielanie mechanickej televízie v Leningrade, Gorkom, Novosibirsku a Tomsku. Televízne programy bolo možné prijímať v rôznych

mestách krajiny. Čoskoro sa dostal na pulty lacný televízor, ktorí vyrobili sovietski odborníci.

Sovietsky zväz správne ocenil samotný význam televízie. V krátkom čase sa zistilo, že televízia je veľmi účinný prostriedok na zvýšenie všeobecného vzdelávania najširších ľudových mas. Taktiež je neoceniteľným pomocníkom vo vede aj technike a dôležitý spoločensko-politický nástroj. (Kocian, 1972, str. 14)

2.2 Anglická televízia

Kvôli malému počtu divákov sa do roku 1935 robili len pokusné televízne vysielania. (Kocian, 1972, str. 15)

V súboji medzi dvomi vysielacími televíznymi systémami (mechanickým a elektronickým) vyhral v Británii elektronický. Na tomto základe zahájila BBC ako prvá stanica na svet 2. novembra 1936 pravidelné televízne vysielanie určené pre verejnosť.

Prvé pokusy o prenos pohyblivého obrazu sa objavili za začiatku dvadsiateho storočia. Priekopníkom v tomto obore bol britský vedec, ktorý sa zaoberal vysokofrekvenčnou technikou. Volal sa John Logie Baird a už v roku 1922 sa zaoberal televíznou technikou na princípe rozkladu obrazu. Tento bol patentovaný v roku 1884 Nipkowom. V januári 1926 predviedol londýnskej kráľovskej spoločnosti svoj systém nazvaný televízor. Obraz snímala fotobunka a elektronicky sa rozkladal pomocou Nipkowho kotúča. O mesiac neskôr sa mu podaril prvý bezdrôtový prenos obrazu, čo znamenalo pre britskú rozhlasovú spoločnosť BBC umožnenie experimentovania pomocou jej techniky. V auguste 1926 bola Braidovej spoločnosti udelená licencia s označením 2TV.

Neustála propagačná činnosť a správy o experimentoch s televíziou v okolitých štátoch spôsobili, že sa o Braida začala zaujímať aj podnikateľská sféra. V relatívne krátkej dobe sa mu podarilo vyviezť televíziu z laboratória do povedomia samotnej verejnosti a s jej pomocou vyvinúť tlak na kompetentných, aby uznali, že televízia je

právoplatným médiami a treba s ním počítať. V roku 1927 sa mu podarilo po prvýkrát preniesť obraz po telefónnych linkách z Londýna do Glasgowa. Prvým úspešným pokusom s bezdrôtovým prenosom televízneho signálu bol medzi Londýnom a zaoceánskym New Yorkom. Uskutočnil sa na krátkych vlnách 9. februára 1928. V septembri 1929 poskytnú Braidovi BBC požadované kapacity a miesto v éteri. Pridelená licencia mu umožňovala vysielat' päťkrát v týždni.

Pravidelné vysielanie pre verejnosť bolo zahájené vo Veľkej Británii 2. novembra 1936. Britská televízia ukončila vysielanie v predvečer druhej svetovej vojny, a to 1. augusta 1939. Opäť začala až 7. júna 1946. O týždeň neskôr zomrel Braid v Sussex. (Štroblová, 2009, str. 80)

2.2.1 BBC – BRITISH BROADCASTING CORPORATION

Je najstaršou, najobdivovanejšou a tiež najrešpektovanejšou stanicou a pýši sa niekoľkými prvenstvami. Medzi ne patria:

- prvý verejnoprávny subjekt na svete,
- prvé pravidelné televízne vysielanie určené pre príjem v domácnostiach,
- stála na počiatku vzniku špecializovaných televíznych profesií.

Popri tomto sa stala aj živým symbolom média verejnej služby. Nastavuje profesijné štandardy žurnalistom po celom svete.

BBC bola založená konzorciom popredných výrobcov rozhlasových prijímačov na jeseň 1922. Patrila medzi ne aj Marconiho spoločnosť. Z jej londýnskeho štúdia zahájila BBC rozhlasové vysielanie 14. novembra 1922. O deň neskôr začali vysielat' aj v Manchestri a Birminghame. Po uvedení do činnosti prvého vysoko výkonného dlhovlnného vysielateľa v Deventry v roku 1925 bolo možné počúvať BBC takmer na celom území Veľkej Británie.

John Reith, mladý škótsky inžinier, bol duchovným otcom spoločnosti. Ako 30 ročný sa stal prvým generálnym riaditeľom a vo funkcii zostal až do roku 1938. Už v prvých rokoch vysielania BBC bol záber veľmi široký, od správ a rozhovorov cez rozhlasové

hry a vzdelávacie relácie až po hudbu, šport a detské programy. V roku 1927 udeleila kráľovná BBC prvú Kráľovskú chartu⁸. BBC zmenila svoj názov British Broadcasting Corporation.

Od začiatku bol hlavným zdrojom financovania poplatok za vysielanie.

Začiatkom tridsiatich rokov BBC výrazne rozšírila služby zriadením Empiry Service.⁹ Prvé cudzojazyčné vysielanie prebehlo v arabštine. Vysielanie v ďalších jazykoch nasledovalo krátko pred vypuknutím druhej svetovej vojny. V auguste 1939 k ním pribudla aj čeština. Na konci druhej svetovej vojny bolo možné počúvať BBC už v štyridsiatich jazykoch sveta. (Štroblová, 2009, s. 81)

Tridsiate roky dvadsiateho storočia znamenali pre BBC tiež prvú krátku skúsenosť s novým médiom – televíziou. Ako už bolo spomínané, prvé pravidelné vysielanie začalo 2. novembra 1936 z Alexandra Palce v severnom Londýne a pokračovalo až do 1. septembra 1939, kedy bolo z obranných dôvodov vypnuté. Existovala totiž obava, že by vysielateľ mohli byť nápomocní v navigácii nepriateľskému letectvu. Signál z Ally Pally vtedy dosahoval len 35 míľ a zasahoval asi dvadsať tisíc domácností, ktoré boli vybavené televíznymi prijímačmi.

Aj keď bolo televízne vysielanie v Británii obnovené až v júni 1946, jeho masové rozšírenie nastalo až v polovici päťdesiatich rokov dvadsiateho storočia. Dôvodom nebola len vysoká cena televízorov, ale aj to, že vojna posilnila úlohu rozhlasového vysielania ako dominantného spravodajského média. Popularita televízie však prudko stúpila s prenosom korunovácie kráľovnej Alžbety II. v roku 1953. Odhaduje sa, že ho sledovalo okolo dvadsať miliónov divákov. O rok neskôr počet platcov kombinovanej licencie¹⁰ na tri milióny.

V septembri 1955 prišla BBC o televízny monopol. Začalo vysielanie televízneho kanálu ITV. Išlo o prvú komerčnú televíziu v Európe. Vznik takéhoto konkurenčného prostredia mal pozitívny vplyv na kvalitu programov BBC.

⁸V anglickom originále Royal Charte.

⁹Dnes World Service.

¹⁰ Kombinovaná licencia je licencia za rozhlas a zároveň aj za televíziu

BBC nevysiela žiadnu reklamu a je financovaná prevažne z poplatkov, tzv. licence free. Vyberajú sa od jednotlivých domácností, ktoré vlastnia prijímač. Ako je už spomínané, neexistuje len poplatok výhradne pre rozhlas, ale oba poplatky, aj za rozhlas aj za televíziu sú spojené.

BBC má povesť presnej, nestrannej a spoľahlivej svetovej vysielacej korporácie. Hlavným dôvodom pre silnú a stabilnú prítomnosť média verejnej služby pre Britov je jeho kultúrny, sociálny a demokratický význam. BBC baví, informuje a zároveň zarába iným spôsobom ako sú schopné iné komerčné média. Aj napriek tomu musí neustále obhajovať nutnosť svojej prítomnosti. Samotný charakter a kvalita verejných služieb, ktorá je poskytovaná BBC, je nedosiahnuteľná v čisto súťaživom prostredí voľného trhu založených na príjmoch z reklám. Briti považujú BBC za neodmysliteľnú súčasť svojich tradícií podobne ako inštitúciu konštitučnej monarchie. (Štoblová, 2009, s. 81-83)

2.3 AMERICKÁ TELEVÍZIA

V Spojených štátoch amerických boli vykonané úspešne pokusy s prenosom farbených obrázkov pomocou televízie na elektromechanickom princípe v roku 1929. Philio Taylor Fransworth bol jedným z vedcov, ktorý sa na vývoji televízie podieľal. V roku 1922 prečítal populárno-vedecké pojedanie ruského televízneho technika Borisa Lvoviča Rosinga o elektrických prenosoch jednotlivých obrazov na diaľku. Táto myšlienka ho natoľko zaujala, že sám začal venovať svoju pozornosť pokusom. V rokoch 1923-25 sa mu podarilo získať peniaze na realizáciu svojho vylepšeného televízneho systému. Bolo to v období, kedy študoval na univerzite v Provo, v Utahu. Skoro nato už svet spoznal jeho elektronickú snímacu televíznu kameru.

Základným prvkom spomínanej kamery bola elektronická snímacia elektrónka, disektor. Dokázala rozčleniť plošný elektronicky obraz na jednotlivé body. Za tento spôsob rozkladu obdržal v roku 1928 patent. Vo Franklinovom inštitúte vo Filadelfii demonštroval nové možnosti tohto princípu. Tieto kamery sa vyrábali priemyslovo dlhšiu dobu. V roku 1936 bola v Nemecku na tomto princípe vyrábaná aj

kamera názvom olympijská.¹¹ Tento nadaný vedec v roku 1932 založil spoločnosť Philio Corporation vo Fort Waine v Indiane kvôli komerčnému využitiu svojich vynálezov.

Vladimír Kosma Zworykin¹² posunul vývoj v tomto obore ešte o stupienok vyššie. Vo svojej kamere použil snímáciu elektrónku ikonoskop.¹³ Viditeľne ňou zlepšil kvalitu získaného obrazu. (Štroblová, 2009, s. 83-84)

Do 1. mája 1934 bolo v evidencii činných 29 televíznych vysieláčov po celej Amerike. Okolo desaťtisíc domácností prijímali vysielanie. Univerzita v Iove používala pri vyučovaní vysielanie obrázkov. Týmto spôsobom sa oboznamovali s dôležitými štatistickými tabuľkami i so základnými zákonmi rozličných vedných oborov. *„Univerzita vychádzala zo zásady, že zlé videne na diaľku je lepšie ako nijaké“*. (Kocián, 1972, s. 16)

Obaja vedci, ktorí sú uvedený vyššie, si boli po celý ich život konkurenciou. Pretože Zworykin pracoval pre spoločnosť RCA, čo bola pre prvého vedca veľká konkurencia, vytvoril v roku 1949 jednu z najväčších amerických spoločností – ITT a do svojej smrti v roku 1971 získal viac ako 300 patentov.

Povojnové obdobie v USA bolo charakterizované zjednocovaním základných parametrov televíznych sústav v rôznych krajinách. Od roku 1941 mali v Spojených štátoch amerických 525 riadkov. Oba povojnové nemecké štáty 626. Iba vo Francúzsku sa prešlo zo 441 na 819 riadkov aj keď sa týmto izolovala od ostatnej Európy. Až v roku 1952 umožnili prevádzka sústav, aby sa Anglicko a Francúzsko spojili s ostatným svetom. Rok 1959 priniesol prijatie prvých právnych dohôd o televíznych systémoch. (Štroblová, 2009, s. 84)

¹¹Pomocou tejto kamery sa uskutočňovali prvé prenosy z olympiády v Berlíne

¹²Rus žijúci v Amerike.

¹³Elektrónka, v ktorej bola použitá metóda snímania jednotlivých bodov obrazu elektrónovým lúčom. Vyvolaný bol cievkami a snímali body obrazu ako náboje zo slídovej doštičky pokryté rozptýlenými navzájom nespojenými čiastočkami mozaiky. Mala veľmi vysokú citlivosť. Slídová doštička bola umiestnená vo vnútri trubice a optiko usa na nej zobraovala nimaná scéna.

2.4 NEMECKÁ TELEVÍZIA

Na vývoji televízie pracuje v Nemecku niekoľko tovární a laboratórií. D výskume je zapojené aj oddelenie riaditeľstva pôšt.

S veľkým odhodlaním pokračujú experimenty vo videní na diaľku. Doposiaľ sa v oficiálnych pokusoch šírili len nemé filmy. Na rádiovom výstavisku pri Berlíne sa buduje druhý krátkovlnný vysielateľ. Tento bude prenášať už aj zvuk. Pokusy budú isto žiadanou atrakciou spomínanej výstavy.

Po úspešnom prenose na výstave sa začal riešiť problém pre zabezpečenie televízie na území celého Nemecka. (Kocián, 1972, s. 16-17)

Začiatkom tridsiatych rokov dvadsiateho storočia vysielalo už s nízkou rozlišovacou schopnosťou niekoľko televíznych staníc. Šlo o malý počet riadkov v rozsahu pásma stredných vln. Takto boli zachytené aj vo väčších vzdialenostiach od vysielateľov, ako Berlín, Londýn, Budapešť, Viedeň, Moskva. K prvému televíznemu prenosu došlo pravdepodobne v Berlíne 11. mája 1928. S pravidelným testovacím vysielaním začal až vysielateľ Witzleben v roku 1929. Vtedajšej vysielacej schéme, ktorá slúžila prevažne nacistickej propagande, sa už vtedy objavili špecifické televízne žánre. Napríklad:

- správy,
- dokumenty,
- priame prenosi,
- zábavné relácie,
- interview.

Krátko nato sa objavila aj prvá televízna norma. Určovala rozkladanie obrazu na 30 riadkov, 1200 svetelných bodov a za sekundu sa malo vystriedať 12 a pol obrázka. Norma bola sprísnená v roku 1931 a požadovala už 48 riadkov a 25 obrázkov za sekundu. O päť rokov neskôr požadoval norma už 375 riadkov.

Už v roku 1929 sa v časopise pre domácich majstrov objavil návod, ako si zostaviť prijímač obrazu a zvuku. Prvé pravidelné vysielanie nemeckej televízie datujeme na 22. marca 1935. Bolo prvým na svete. Vysielanie sa mohlo sledovať prostredníctvom dvestopäťdesiatich televízorov.¹⁴ Boli k dispozícii v tzv. verejných miestnostiach s televíziou.¹⁵ Vošlo sa tu okolo tridsať divákov. Sledovanie v týchto priestoroch bolo vtedy zadarmo.

Postupom času sa stala televízia nástrojom propagandy a preto jej bola venovaná patričná pozornosť. Prevádzku televízie mala v rukách ríšská pošta. V polovici tridsiatych rokov sa jej výskumný ústav zaoberal problematikou farebného vysielania. Toto všetko prerušila druhá svetová vojna. Z technického hľadiska bola výzvou až spomínaná olympiáda v Breline v roku 1938, na ktorej bola prvýkrát použitá pojazdná kamera. Jej dĺžka bola 2,20 m, vážila 45 kilogramov a mala šošovku o priemere 40 cm.

Prvé televízory sa pokúšal v roku 1928 predávať maďarský vynálezca Dénes von Mihály. Avšak jeho vynález mal nízky záujem u ľudí. Spôsobilo to, že neexistoval v tej dobe žiadny televízny program. Na 5. Veľkej nemeckej výstave bezdrôtovej techniky v Berlíne v roku 1928 vzbudil však omnoho väčšiu pozornosť než Telefunken. Bol to prístroj, ktorý navrhol Nemecký August Karus. Na 16. Veľkej nemeckej rozhlasovej a televíznej výstave bol predstavený model E1, tzv. nemecký jednotný televízny prijímač. Bolo to presne 28. júla 1939. Vojna však akékoľvek výrobné plány zhatila a namiesto plánovaných niekoľko desaťtisíc prijímačov bolo vyrobených iba päťdesiat.

Televízne vysielanie bolo v Nemecku obnovené až v roku 1950, v dobe, kedy už existovalo združenie rozhlasových staníc ARD. Zatiaľ čo v USA zasadalo tou dobou k televíznym obrazovkám desať miliónov divákov a vo Veľkej Británii šesťtisíc, v Nemecku ich bolo iba šesťdesiattisíc. Televízia tak nebola pre rozhlas v tej dobe žiadnou konkurenciou. Navyše vysielala len dve hodiny denne. S riadnym vysielaním začala nemecká televízia 25. decembra 1952. Aj napriek tomu, že výroba tranzistorových rádii v 60. rokoch zdvihla vlnu záujmu o rozhlas, rady televíznych divákov sa každým rokom rozširovali. 1. apríla 1963 začalo vysielat' po prvýkrát ZDF.

¹⁴Televízor mal obrazovku o veľkosti 18 x 22 centimetrov.

¹⁵Z nemeckého originálu Fernsehstuben.

Komerčná televízia RTL vstúpila na nemecký trh 2. februára 1984. V januári 1985 začína vysielat' súkromný satelit Sat1 a norimberská spoločnosť pre výskum trhu začína v rovnakom roku s prvými prieskumami sledovanosti. Na svete sú u nás tak populárne koláče. (Štroblová, 2009, s. 79-80)

2.5 FRANCÚZSKA TELEVÍZIA

Radiojournal informuje 9. marca 1953, že sa v najbližších dňoch začne s pokusmi aj vo Francúzsku. Vysielanie sa zameria najskôr len na mesto Paríž. (Kocián, 1972, s. 17)

2.6 TALIANSKA TELEVÍZIA

Medzinárodný filmový ústav sídliaci v meste Rím sa rozhodol, že založí študijnú komisiu. Zaoberala by sa problémom televízie, skúmala by všetky otázky, ktoré by sa mohli vynoriť z problému televízia verzus film. Skúmali by sa všetky vzťahy medzi televíziou a filmom. Taktiež sa perspektívne dohodnú na spolupráci zástupcovia televízie i filmu.

Rovnakú situáciu zažívali v ZSSR, USA, Anglicku, Francúzsku, Nemecku a iných krajinách, ktoré stáli na čele svetového vývoja televízie. Československo patrilo medzi krajiny, ktoré robili len nesmelé laboratórne pokusy a usilovali sa ťažiť zo skúsenosti vyspelejších štátov.

Samotné výskumy a pokusy stoja nemalé peniaze. Platí to niekoľkonásobne pri výskume televízie. Nemožno teda vyčítať, že sa iba priživovali menšie krajiny.

Toto sa môže považovať za malý náčrt situácie vo svete. Vie sa, ktoré krajiny sa najviac zaslúžili o rozvoj televízie. Vie sa aj to, že a za akých okolností začala vysielat' televízia.

Druhá svetová vojna, ako sme spomínali, mala za následok prerušenie rozvoja a nástupu televízie. Vojna zničila všetko, čo výskum televíznej techniky urobil. Na niekoľko rokov bol obmedzený aj technický výskum. Spojené štáty americké získali počas tohto obdobia malý náskok pred európskymi krajinami. Avšak, ani v USA sa

nevenovala veľká pozornosť výskumu. Vojnový stav spomalil vývoj aj výskum. Aj napriek tomu ho nezastavil. (Kocian, 1972, s. 17-18)

2.7 ČESKOSLOVENSKÁ TELEVÍZIA

Československá tlač sledovala veľmi pozorne výskumy televízie vo svete. Najmä začiatkom tridsiatych rokov dvadsiateho storočia. V zahraničí sa dosiahli značné úspechy. Slovo televízia sa častejšie zjavovalo na stránkach novín a odborných časopisov. Aj Československo žiadalo nepriamo televízne vysielanie na základe novinových správ a materiálov o súčasnom stave televíznej techniky. Úradné kruhy vyčkávali a to hlavne z dôvodu, že si mysleli o televízií, že je ešte nedokonalá. Mysleli si, že sa z výskumov tohto média upustí, a teda by bolo zbytočným dávať financie tam, kde nie je istota, či sa vrátia. (Kocian, 1972, s. 19)

Existovala u nás len veľmi malá skupinka nadšencov, ktorí si kládli za dôraz presadiť televíziu na verejnosti. Medzi najaktívnejších priekopníkov patril doc. Dr. Jaroslav Šafránek „pracovník Fyzikálneho ústavu Karlovej Univerzity v Prahe. So svojím kolektívom zostrojil jednu z prvých prijímacích aparatúr u nás. Zariadenie pracovalo na mechanickom princípe a v roku 1935 malo aj svoju pražskú premiéru. V roku 1937 prihlásil doc. Šafránek k patentovaniu svoj „Spôsob a zariadenie pre farebnú televíziu“. Za ďalšími pokusmi učinila však bodku nacistická okupácia v dobe, kedy sa už pracovalo na zahájení televízneho vysielania na elektronickom princípe.

Skutočný rozvoj televízie u nás bol možný až po roku 1945. Hfštka nadšencov sa vtedy zišla v laboratóriách niekdajšej nemeckej firmy v Smržovke pri Tanvalde. Už v roku 1947 bol dokončený prvý kamerový reťazec. Po úspechu televízie na Medzinárodnej výstave rozhlasu MERVO v roku 1948 nič nebránilo pravidelnému vysielaniu. Odborníci tu zverejnili televízny reťazec s dvomi kamerami, režijnú a synchronizačnú aparatúru, zvukové zariadenie a obrazový signál rozvedený do koaxiálnych káblov. Na Novom výstavisku pražských vzorkových veľtrhov bolo umiestené štúdio. Ďalšie skúšobné vysielanie, tentokrát zo štúdia Praha v Mešřanskej Besede vo Vladislavovej ulici, bolo uskutočnené 1. mája 1953. Od tohto dátumu bola zahájená aj výroba prvého československého televízne prijímača Tesla. Zo

sokolovského zletu bol odvysielaný 1. priamy prenos. Vysielač s anténovými systémami boli umiestnené na Petřínskej rozhľadni a program zletu snímali tri kamery.¹⁶ 25. februára 1954 bolo vyhlásené prvé pravidelné televízne vysielanie. Vtedajšie štúdio malo dve prototypové kamery a jeden 35 milimetrový filmový snímač. Televízia zahájila prvý deň vysielania takto:

- úvodné slovo mal Jaroslav Marvan,
- Česká filharmónia zahrála kantátu Václava Dobiáša (Buduj vlast,

posílíš mír)

- Jozef Vrabec¹⁷ prehlásil oficiálne pravidelné vysielanie

Československej televízie za zahájené. (Štroblová, 2009, s. 86)

V tej dobe boli televízne prijímače drahé. Diváci tak mohli programy sledovať skupinovo, napr. v sokolovniach alebo reštauráciách. Televízia vo svojich začiatkoch vysielala tri dni v týždni, v lete iba dva dni. V novembri 1953 sa počet vysielacích dní rozšíril na štyri. V roku 1955 už na šesť dní v týždni a od 29. decembra 1958 začala televízia vysielat' svoje relácie po celý deň. Druhý program si prvýkrát diváci mohli naladiť 10. mája 1970. Na tomto programe 9. mája 1973 zahájila svoje farbené vysielanie v systéme SECAM. Od tohto času prešla televízia značným vývojom. Aj napriek tomu, že je jedným z najmladších prostriedkov masovej komunikácie, ovplyvnila zo všetkých doterajších médií najviac spôsob života a myslenia verejnosti. Vďaka nej sa totiž masové médiá dostali priamo do samotných domácností. (Štroblová, 2009, s. 86)

¹⁶Umiestnené boli na tribúne, v hľadisku a posledná na cvičisku.

¹⁷Námestník predsedu Československého rozhlasového výboru.

2.7.1 Slovenská televízia

K dokresleniu obrazu začiatkov rozvoja televízie na našom území je potrebné sa zmieniť aspoň stručne o situácii v tridsiatych rokoch na Slovensku.

Je nutné poznamenať, že v tomto období sa Slovensko značne odlišovalo od Čiech, a to:

- ekonomicky,
- sociálne,
- kultúrne.

Buržoázna republika nemala príliš veľký záujem o vyrovnanie úrovne oboch našich národov, Slovensko v porovnaní s vysoko vyspelou priemyselnou českou oblasťou predstavovalo zaostávajúcu nerozvinutú, prevažne agrárnu krajinu. So zaostávajúcou ekonomickou sférou šlo ruka v ruku aj s oneskorením vývoja vo sfére sociálnej a kultúrnej. V dobe, kedy sa v českých novinách objavovali informácie o rozvoji televízie vo svete a kedy pod tlakom verejnosti aj tlače sa začali televíziou zaoberať aj oficiálne miesta, mala konkrétne predstavy o samotnej televízii len mala skupinka slovenských rádioamatérov. (Strasmajer, 1978, s. 39)

Z tohto vyplýva, že prvými vážnymi záujemcami o nový technický prostriedok, ktorý umožňuje prenos obrazu a zvuku na diaľku, boli na Slovensku členovia rádioamatérskeho krúžku. Boli v úzkom odbornom kontakte s českými kolegami a mohli si s nimi vymieňať skúsenosti. Členstvo v Československom rádiovzväze a Československom rádioklube, kde vznikol aj televízny krúžok v roku 1935, dávalo aj slovenským rádioamatérom možnosti štúdia odbornej literatúry a konzultácií. Spomínaný doc. Dr. Šafránek bol významný spojovací článok. Pri početných zájazdoch kvôli prednáškam na Slovensko zoznamoval všetkých s najnovším vývojom televízie vo svete a demonštroval princípy prenosu obrazu na zariadení. Vozil si ho stále so sebou. Na Slovensku bol o prednášky veľký záujem.¹⁸

¹⁸V Bratislave dokonca musela robiť poriadok polícia, keďže počet záujemcov vysoko presiahol kapacitu prednáškovej sály.

Ing. K. Dillimberger z Banskej Bystrice často ho sprevádzal pri takýchto zájazdoch na Slovensko. Šafránkové prednášky a experimenty s televíziou vzbudili jeho záujem do takej miery, že začal veľmi intenzívne študovať tento nový obor elektroniky. Niekoľkokrát vycestoval aj do zahraničia na študijné cesty. Stal sa dôstojným Šafránkovým nástupcom pri propagácii televízie na Slovensku. Môžeme ho zaradiť medzi priekopníkov televízie z tridsiatych rokov. Jeho významnejšie a záslužnejšie obdobie presadzovania a realizácie televízie však spadá do doby po druhej svetovej vojne.

Môžeme teda zhrnúť toto obdobie, že jednotlivci aj skupiny rádioamatérov pôsobiacich na Slovensku sa zaujímali o televíziu aj keď pracovali za objektívne iných podmienok, než ich českí kolegovia. (Strasmajer, 1978, s. 39-40)

2.8 KRÁTKA HISTÓRIA FAREBNEJ TELEVÍZIE

J. L. Baird predviedol prvé farebné televízne obrázky v Glasgowe. Obraz bol s plochou len niekoľko centimetrov štvorcových a bol prenášaný káblom. O desať rokov neskôr dosiahol pomerne jednoduchým technickým zariadením dosť obstojnej kvality farebné obrázky. Hlavnou súčasťou kamery bolo zrkadlové koleso v priemere pol metra, otáčajúcimi sa šesť tisíc otáčkami za minútu. Súčasťou prijímača bola oblúková lampa napájaná prúdom 150 A.¹⁹Predvádzanie sa konalo v Dominion Theatre. (Štroblová, 2009, s. 84)

Bolo jasné, že budúcnosť samotnej televízie (čiernobielej ale aj farebnej) je celkom v rukách elektronického zariadenia. Bol tiež zrejmé, že budúca sústava farebnej televízie sa musí zlúčiť s čiernobiellou televíziou. Šlo hlavne o myšlienku, aby vlastníci čiernobielych televíznych prijímačov mohli farbu na nich vidieť. Začiatkom 50. rokov dvadsiateho storočia dospel vývoj televízneho vysielania k svojmu vrcholu predovšetkým v Spojených štátoch amerických. V roku 1949 bola vyvinutá americká sústava farebnej televízie NTSC, ktorá bola o rok neskôr prijatá za národnú normu. Je

¹⁹Svetlo bolo modulované. Prechádzalo cez filtre a zrkadlovým kolesom sa odrážalo na premietaciu plochu.

inak dokonalá. Technicky veľmi náročná, preto sa objavili vo svete snahy o vytvorenie sústavy technicky jednoduchšej. Dokonca sa nedala vo svojich začiatkoch koordinovať s farebnými systémami v Európe. 17. decembra 1953 boli prijaté normy FCC pre farebnú televíziu. V nasledujúcom roku bolo v Amerike zahájené pravidelné vysielanie farebnej televízie.

Postupne sa aj v Európe vyvinuli farebné televízne systémy. Vo Francúzsku bol v roku 1957 objavený systém SECAM. Hlavnou prednosťou tohto systému bolo, že umožňoval zlučiteľnosť a použitie kmitočtovej modulácie pri prenose farebných informácií. Taktiež v terajšom západnom Nemecku nezostali s vývojom farby pozadu a vyvinuli sústavu PAL. Neskôr sa rozšírila po väčšine európskeho územia a používame ju aj my. Sústava vychádza zo základných princípov sústav NTSC a SECAM. Avšak je v nej zahrnutý nový prvok striedavého prepínania polarity zložky, ktorá obsahuje farbu.

U nás sa objavovala vo vysielaní II. programu poznámka o pokusnom farebnom vysielaní od roku 1970. Úplne prvým farebným športovým prenosom bol v Československej televízii priamy prenos z majstrovstiev sveta v lyžovaní vo Vysokých Tatrách v roku 1970. Niekoľkoročné pokusy ukázali, že vieme urobiť skutočne kvalitný farebný prenos. Získali sme aj radu ocenení. Príkladom je farebný televízny film režiséra Petra Weigela. Jeho Romeo a Júlia získal v roku 1972 Veľkú cenu na Prix Italia. Ako bolo uvedené vyššie, pravidelné farebné vysielanie Československej televízie bolo zahájené 9. mája 1973 na II. programe v systéme SECAM. V tomto období sa k nám dovážali ale zároveň aj vyrábali televízne prijímače schopné spracovávať signály v oboch normách. (Štroblová, 2009, s. 84-85)

Aj napriek tomu, že bol jedným z prvých zdrojov farebného televízneho vysielania kinematografický film, stala sa farba v televízii celkom bežnou záležitosťou. Narušujú ju buď reprízy:

- archívnych relácií,
- čiernobielych relácií,
- filmy.

Ich čiernobiele spracovanie je predovšetkým umeleckým zámerom.

2.9 NAJDÔLEŽITEJŠIE DÁTUMY (MEDZNÍKY)

Medzi najdôležitejšie roky vo vývoji televízie radíme tieto:

- a) 1884 – Nemecký inžinier Paul Gottlieb Nipkow patentuje elektromechanický obrazový rozkladový systém, tzv. Nipkowov kotúč,
- b) 1890 – Nemecký nositeľ Nobelovej ceny Karl Ferdinand Braun vynášiel obrazovú elektrónku, tzv. katódovú trubicu,
- c) 1900 – Rus Konštantín Perskij na 1. Medzinárodnom kongrese elektrotechniky v Paríži po prvýkrát použil pojem televízia,
- d) 1922 – založili BBC,
- e) 1923 – Američan Vladimír Kosma Zworykin vyvinul tzv. ikonoskop. Elektrónku používanú v televíznych kamerách,
- f) 1925 – Škót John Logie Baird predviedol prvý funkčný elektromechanický televízny systém,
- g) 1927 – Baird vysielal televízny obraz cez telefónne linky medzi Londýnom a Glasgowom, (Štroblová, 2009, s. 87)
- h) 1928 – Baird prenáša televízny signál pomocou rádiových vln z Londýna do New Yorku,
- i) 1929 – Vladimír Kosma Zworykin vynášiel prvú vákuovú obrazovku s názvom cineskop. Predviedol prvý elektronický systém pre vysielanie a príjem obrazu,

- j) 1930 – Baird uskutočňuje súbežný prenos obrazu a zvuku,
- k) 1934 – Američan Philo Taylor Farnsworth patentoval prvú elektrickú televíznu kameru,
- l) 1936 – spoločnosť BBC zahájila pravidelné televízne vysielanie,
- m) 1943 – Vladimír Kosma Zworykin vyvinul model snímacej kamerovej elektrónky, tzv. Orticon,
- n) 1946 – Američan Peter Carl Goldmark predviedol prvý funkčný systém a prijímač farebnej televízie,
- o) 1948 – V americkej Pensylvánii bol zavedený prvý systém káblovej televízie,
- p) 1953 – spoločnosť RCA vyvinula prvý úspešný systém farebnej televízie. Zahajuje komerčné vysielanie,
- q) 1. mája 1953 – v Československu bolo zahájené televízne vysielanie,
- r) 25. februára 1954 – televízne vysielanie v Československu bolo prehlásené za pravidelné,
- s) 1959 – Európa má dva systémy farebnej televízie. Francúzsky SECAM a nemecký PAL. Amerika sa používal systém NTSC,
- t) 1960 – v americkej prezidentskej kampani sa uskutočnila prvá televízna debata kandidátov Nixona a Kennedyho,
- u) 1962 – spoločnosť AT and T vypustila prvý satelit pre televízne vysielanie Telstar, (Štroblová, 2009, s. 87-88)

- v) 1968 – na celom svete bolo registrovaných asi dvesto miliónov televíznych prijímačov,
- w) 20. júna 1969 – bol uskutočnený prvý televízny prenos z Mesiaca,
- x) 1972 – bol ukončený vývoj prvej digitálnej televízie,
- y) 9. mája 1973 – bolo zahájené farebné televízne vysielanie v Československu na II. programe pomocou SECAM-u,
- z) 1974 – BBC začína vysielat' teletext. (Šroblová, 2009, s. 88)

3 SENIOR A MÉDIA

Okrem pojmu senior sa môžeme stretnúť aj s označením dôchodca či penzista. Stále ide o skupinu starších ľudí, ktorých spoločnosť väčšinou vníma ako chorých, neaktívnych, neproduktívnych, bezvládných jedincov. Myslia si o nich, že stoja na okraji záujmu spoločnosti. Ide o stereotypný pohľad na seniorov a vidia ich ako homogénnu skupinu bez akýchkoľvek individuálnych rozdielov. Má byť pre spoločnosť len ekonomickou, sociálnozdravotnou ale zároveň aj psychosociálnou záťažou. Pritom absentuje úsilie o preukázanie pozitívnych hodnôt vyššieho veku. Zabúda sa aj na zvyšovanie počtu seniorov. Títo stále prispievajú svojou prácou alebo inou zmysluplnou činnosťou spoločnosti. (Petránová, 2013, s. 52)

3.1 DEFINÍCIA STAROBY A STARNUTIA

Staroba je poslednou fázou vo vývoji človeka a nazývame ju postvývojová. Nesie so sebou múdrosť, pocit naplnenia, ale zároveň aj úbytok energie a celkovú premenu osobnosti. Je tiež označovaná za obdobie najväčšej slobody, no na druhej strane je plná strát vo všetkých oblastiach. (Vágnerová, 2000, s. 229)

Poslednou vývojovou fázou ľudského života je staroba. Často býva chápaná negatívne kvôli strate sebestačnosti či samotných schopností. Na druhej strane je chápaná ako najkrajšie životné obdobie. Dôvodom je realizácia doteraz nenaplnených prianí či činností. (Malíková, 2011, s. 13-14)

Z lekárskeho hľadiska sa za starobu považuje obdobie života po 75. roku. Demografia posúva hranicu na 60. rok, kedy sa odchádza na dôchodok. U väčšiny ľudí prebieha biologické starnutie v období 60-75 rokov. (Smutek, 2006, s. 116-117)

V andragogickom slovníku sa dočítame o starnutí toto: „*proces postupne involúcie so sprievodnými biologickými, psychickými a sociálnymi zmenami v organizme a osobnosti človeka*“. (Hotár, Paška, Perhács, et al., 2000, s. 421) Zahrnúť sem môžeme aj duchovné zmeny, ktoré nastávajú u starnúceho človeka.

H. W. Wahl a V. Heylová (2004) charakterizujú starnutie takto:

- dynamický proces prinášajúci so sebou isté výhody a nevýhody,
- biologický, medicínsky, sociálne, sociokultúrne, taktiež ekonomický podmienený proces,
- celoživotný a biograficky ukotvený proces,
- produkt osôb a prostredia,
- pohlavne špecifický proces, odlišne sa dotýka mužov a žien,
- rozdielny proces vzťahujúci sa na všetky dimenzie starnutia,
- multidimenzionálny proces prebiehajúci v rôznych rovinách,
- multidirekcionálny proces prebiehajúci v jednotlivých novínach rozdielne,
- proces pohybujúci sa medzi objektivitou a subjektivitou,
- plastický proces s určitými hranicami.

Staroba nie je choroba, aj keď je v tomto období zvýšený výskyt a strata sebestačnosti nie je nevyhnutným, zákonitým dôsledkom starnutia. Zdravotný a funkčný stav seniorov sa historicky, generačne zlepšuje a je účelné i zmysluplné aktívne sa usilovať nielen o zabezpečenie chorých a závislých starých osôb, ale predovšetkým o ďalšie a následné zlepšovanie zdravotného a funkčného stavu v starobe a o prevenciu závislostí. (Mühlpachr, 2009, s. 16)

3.1.1 Medzníky starnutia

1. Biologický – starobu považujeme ako označenie konkrétnej miery involučných²⁰ zmien.

Tieto zmeny úzko súvisia s chorobami, ktoré sa vyskytujú vo vyššom veku. V praxi sa tento typ nepoužíva, pretože nie je objektívny. Každý jeden človek sa líši mierou zdatnosti a zmenou involučných zmien, preto nie je možné objektívne posudzovať dvoch rovnakých jedincov rovnakého veku. V praxi sa používa posudzovanie podľa kalendárneho veku. (Mühlpachr, 2009, s. 19)

2. Sociálny – obdobie, ktoré je charakterizované sociálnymi zmenami či splnením podmienky dosiahnutia veku na nárok starobného dôchodku. Zmena role, životného spôsobu či ekonomického zaistenia je typická. (Mühlpachr, 2009, str. 19)
3. Kalendárny (chronologický) – charakteristický dosiahnutím určitého stanoveného veku, od ktorého sa na základe skúseností nápadnejšie prejavujú involučné zmeny. V dnešnej spoločnosti sa hranica zvyšuje kvôli celkovému starnutiu populácie. V súčasnosti sa posunula na hranicu 65. roku. Periodizácia skôr slúži len na orientáciu, pretože u každého jednotlivca sa starnutie prejavuje inak a taktiež v inom veku. (Mühlpachr, 2009, str. 20)

3.2 ADAPTÁCIA NA STAROBU

Mnoho ľudí sa nevie zmieriť s nástupom tohto obdobia života. Preto je veľmi dôležité od rodinných príslušníkov aby človeku, ktorý sa pripravuje na starobu, boli oporou.

S. Reichardová urobila štúdiu o zvládaní staroby v roku 1962. Na základe tejto štúdie bolo vytvorených päť vyrovnávacích stratégií. V priebehu života sa môžu meniť, ale i prelínať. (Kleťetová, Drabalová, 2008, str. 31)

²⁰ Ide napríklad o artroziu.

Sú to:

1. Konštruktívna stratégia – človek sa dokáže vyrovnat' s dôsledkami starnutia, stanovuje si reálne ciele a plány, vytvára nové vzťahy a je tiež otvorený novým situáciám. V čo najväčšej miere sa snaží využiť svoje doterajšie schopnosti. Má zmysel pre humor. Na svet sa pozerá optimistickým pohľadom. Títo ľudia sa snažia v starobe používať kompenzačné pomôcky a prijať svoju novú rolu.
2. Stratégia závislosti – človek spolieha na pomoc od druhých. Nechce alebo nevie rozhodovať sám za seba a nie je zodpovedný za svoje rozhodnutia. Títo ľudia majú radi svoje súkromie, bezpečie a pohodlie. Často za nich rozhodujú rodinní príslušníci. Môže však nastať problém, ak má rodina iný názor na potreby seniora než aké sú v skutočnosti a senior nedokáže zhodnotiť svoje potreby.
3. Stratégia obranná – títo ľudia odmietajú prijať proces starnutia a zmeny, ktoré so sebou staroba prináša. Človek sa snaží byť veľmi aktívny, pretože chce seba ale aj okolie presvedčiť, že nepotrebuje žiadnu pomoc. Táto stratégia býva často priradovaná ľuďom, ktorí boli predtým spoločensky, ale aj profesijne úspešní a teraz sa boja závislosti.
4. Stratégia hostility – človek sa chová nepriateľsky ku svojmu okoliu. Dáva všetkým najavo, že je všetko zlé, je obeťou a chce aby ho ľutovali. Vo svojom okolí hľadá vinníka, ktorý môže za jeho neúspech. Títo ľudia bývajú agresívni a neustále hľadajú konflikty.
5. Stratégia sebanenávisti – človek za všetko viní seba, je k sebe kritický a stále hovorí o smrti ako o vyslobodení. Jeho život bol často neuspokojený. Títo ľudia rezignujú na svoj doterajší život a nechcú nič robiť. Veľmi dôležité je, aby bol akceptovaný tento postoj. (tamtiež, s.31-33)

3.3 SENIORI AKO ŠPECIFICKÉ PUBLIKUM

Keďže sú seniori naozaj jednou z najpočetnejších skupín a preto sa na nich treba pozerať ako na osobitné publikum, ktoré má väčšinou viac času na počúvanie rádia či sledovanie televízie.

3.3.1 Publikum

Z latinského slova publicum, ktoré znamená obec, obecné imanie. Môžeme ho chápať z dvoch pohľadov:

1. priestorovo a demograficky rozdielne spoločenstvo ľudí, ktoré prijíma príležitostne alebo systematicky produkty kultúrnej či mediálnej tvorby;
2. jeden z typov sociatívno-spoločenskej aktivity mediálneho adresáta. Aktivita môže byť čitateľská, poslucháčska, divácka, resp. ich kombinácia. (Valček, 2011, s. 271-272)

Publikum je súbor jedincov, ktorí sústavne alebo príležitostne užívajú média, pričom sa líšia supňom aktivity jako formy odstopu od médií a sklonu k vlastnému spôsobu recepcie, tvorbe vlastného výberu a užitia mediálnych obsahov. (Reifová, 2004, s. 197)

Označenie publika sa pôvodne týkalo relatívne obmedzenej a na verejnosti pôsobiacej skupiny poslucháčov či divákov. Uvedený fenomén bol spočinku spojovaný s aktom interpersonálnej komunikácie, v ktorom sú komunikujúci prítomní a poslúchajú sa v jednom spoločnom zdieľanom fyzickom priestore. Až neskôr bolo toto označenie použité pre konumentov masovo zdieľaných obsahov, ktoré sú však v obtiažne definovateľnom priestore, v rámci ktorého len s ťažkosťou presne určiť, kde dané publikum začína a končí. O prvých typoch publika tak môžeme hovoriť v súvislosti s davom zhromaždeným na jednom mieste sledujúcim na tomto mieste spoločnú performáciu. Toto zostúpenie postupne rástlo a stalo sa omnoho viac

heterogénnym a nutne aj neosobným. N konci tohoto procesu kvantitatívnej a priestorovej extenzie stojí publikum masové, ktoré už nie je obmedzené priestorom spoločne zdieľanej udalosti. (tamtiež, 2004, s. 200)

Špecifickým publikom je rozhlasové. Lehocká ho charakterizuje: „*ako mnovrstevný fenomén, ktorý predstavuje množinu časovo a priestorovo rozptýlených jedincov, ktorí tvoria početnú, heterogennú spoločenskú skupinu, časť verejnosti, ktorá je navzájom prepojená prostredníctvom obsahov pochádzajúcich z komunikačného zdroja – rozhlasového média*“. (Lehocká, 2008, str. 120)

Podľa Gerbnera môžeme divákov rozdeliť na:

a) slabých mediálnych konzumentov – ide o skupinu, ktorá sleduje

televíziu 0 – 2 hodiny denne;

b) stredných mediálnych konzumentov – skupina sledujúca 2 – 4 hodiny

denne;

c) silných mediálnych konzumentov – títo sledujú denne 4 a viac hodín

televíziu.

Posledná skupina považuje skutočný svet za desaťkrát nebezpečnejší, než aký v skutočnosti je. (In: Petránová, 2013, str. 65)

V dnešnom chápaní mediálneho publika sa premieta jeho genéza, ktorá je tesne spojená jednak s prežitkom kolektívneho sledovania nejakého predstavenia, jednak s formovaním občianskej verejnosti ako súčasťou modernizácie tradičných spoločností. Publikum je označené ako inštitucionalizovaný kolektívny užívateľ či príjemca nejakého výkladu. Označenie je metonymicky prenesené z kontextu divadla a taktiež predstavení ako sú púte, koncerty či kabarety, kde je v roli príjemcu obecnosť, ktoré sleduje predstavenstvo a pre ktoré je určené. Mediálne publikum pritom nemá rad rysy

obecenstva. Pre obecenstvo je typická jednota miesta a času. Ide teda o fyzické prostredie, ktoré zdieľajú účastníci komunikácie. (Jirák, Kopplová, 2009, str. 191)

Rozoznávame dva typy publika:

1. Pasívne

Predstava o publiku, že masové médiá majú na svoje publikum silný vplyv a že je pasívne v prijímaní mediálnych informácií. V podstate je vydané médiám na milosť a iba reaguje na podnety prichádzajúce zo samotných médií. Predstavu o pasívnom publiku nájdeme:

- v behaviorálnej tradícii empirického štúdia publika a jeho chovania,
- v rade teoretických úvah, ako napr. v koncepcii masovej spoločnosti a masovej kultúry,
- v kultivačnej teórii,
- v teórii závislosti.

Vnímanie publika ako pasívneho, ovplyvniteľného až bezmocného účastníka mediálnej komunikácie sa prejavuje v celom rade zásad a opatrení z oblasti mediálnej politiky. Väčšina zákonných regulačných opatrení sa snaží chrániť publikum pred negatívnymi vplyvmi médií. Vychádza z predstavy pasívneho, zasahovaného a iba na podnety reagujúceho publika. (tamtiež, 2009, s. 220, 223)

2. Aktívne

V štúdiu médií sa po druhej svetovej vojne začína uplatňovať odlišný pohľad na publikum. Pod vplyvom tzv. etnografického či lingvistického obratu opúšťa makroperspektívu celospoločenských procesov, v ktorých sa javí skôr ako pasívne, bezmocné a závislé. Viac sa sústreďuje na mikrorovinu individuálneho užívateľa a jeho aktívne nakladanie s mediálnymi obsahmi. Koncepcia aktívneho publika prechádza z celospoločenskej perspektívy do polohy sledovania jednotlivca či malej skupiny a zároveň poukazuje na to, že predstavy o pasívnom publiku nemajú oporu v praktickom nakladaní s mediálnymi produktmi. Koncepcia poukazuje na aktívneho činiteľa komunikácie, ktorého členovia si informácie sami vyberajú z predkladanej

ponuky a nakladajú s nimi podľa vlastného uváženia. Dávajú mu vo svojom živote miesto a interpretujú si ho. Majú tieto charakteristické črty:

- nie sú od seba izolovaní,
- komunikujú medzi sebou,
- rozprávajú si názory na svet,
- vyslovujú sudy,
- odporúčajú (v rôznej miere tieto odporúčenia akceptujú, či odmietajú).

Tento postoj viedol k zvýšenému záujmu o štúdium motivácie užívateľov médií, chovania samotných členov publika voči informácií z médií a vzťahov vo vnútri publika. (Jirák, Köpplová, 2009, s. 223-224)

V súčasnej dobe disponujeme značným množstvom vzájomne sa podporujúcich výskumov publika, z ktorých možno odvodiť tieto závery:

- publikum je chápané ako aktívny a erudovaný producent významu, nie ako produkt textu;
- významy sú viazané na štruktúru textu a domáci a kultúrny kontext sledovania;
- publikum je nutné chápať v kontextoch, v ktorých prebieha čítanie a to z hľadiska konštrukcie významu i rutín každodenného;
- jednotlivé publiká dokážu jednoducho rozlišovať medzi fikciou a skutočnosťou, s touto hranicou sa dokonca aktívne pohrávajú;
- procesy tvorby významu a role textu v rutinách každodenného života sa v rôznych kultúrach líšia, v rámci rovnakej kultúrnej komunity sa líšia z gendrového a triedneho hľadiska. (Barker, 2006)

3.4 SENIORI A MEDIÁLNA GRAMOTNOSŤ

V súvislosti s mediálnou gramotnosťou je treba spomenúť aj samotnú mediálnu výchovu. Je teda: „*procesom, v ktorom má jednotlivec zvýšiť svoju mediálnu gramotnosť, ktorú tvoria rozvinuté mediálne kompetencie*“. (Petranová, 2013, s. 15)

Pojem kompetencie môžeme vymedziť aj ako súbor znalostí, zručností a vlastností, ktoré jedincovi umožňujú uskutočňovať určité úkony. (Březina, 2010, s. 15) Kľúčové kompetencie získava už v procese základného vzdelávania. Dochádza tu k rozvoju personálnych, sociálnych, občianskych kompetencií. Tiež sú schopní učiť sa a riešiť problémy. Mediálna výchova podporuje hlavne vývoj komunikácie. Táto v sebe zahŕňa používanie jazyka v priamej a nepriamej interakcii so spoločnosťou, rozlišovanie jednotlivých gest a mediálnych textov.

Ďalšou definíciou, s ktorou sa môžeme stretnúť je: „*mediálna výchova (media education) je výchovou, ktorej cieľom je získanie mediálnych kompetencií.* (<http://www.medialnavychova.sk/neco-o-me/>)

„*Z hľadiska efektívnosti procesu vzdelávania je mediálna výchova definovaná ako celoživotný, systematický a cieľavedomý proces získavania mediálnych kompetencií a zvyšovania úrovne mediálnej gramotnosti*“. (Petranová, 2013, s. 15) V dnešnej dobe je veľmi dôležité mať poznatky a vedomosti. Vyplýva to z informačnej spoločnosti. Ďalej Petráňová (2013, s. 15) zdôrazňuje, že: „*zaostávanie alebo nízka úroveň mediálnej gramotnosti, či už z dôvodu absencie vzdelávania alebo ekonomických a sociálnych bariér, môže byť príčinou sociálneho vylúčenia seniorov alebo ich silnej frustrácie*“. Mediálna výchova tak pomáha starším ľuďom formovať svoje doterajšie praktické zručnosti. Taktiež sa pokúša formovať ich kritický prístup keď interpretujú jednotlivé mediálne obsahy.

Hlavným cieľom mediálnej výchovy je zvýšenie individuálneho i spoločenského povedomia o médiách a ich:

- fungovaní,
- vplyve na jednotlivcov či skupiny,

- využití.

Realizovať sa môže v podobe formálnej a neformálnej. Oba prípady pôsobia na jedinca výchovne takým spôsobom, aby vedel mediálne obsahy nielen prijímať, ale zároveň ich aj dekodovať, podrobiť analýze a hodnotiť. Jej prostredníctvom má človek rozpoznať formy mediálnej komunikácie a mal by si navyknúť v týchto formách zodpovednej komunikácií. Zodpovedne sa myslí vo vzťahu:

- k vlastnej osobe,
- blízkeho okoliu,
- spoločnosti.

Okrem toho je ďalším cieľom mediálnej výchovy rozvíjať kritické myslenie a schopnosť kreatívneho riešenia problémov. Z jednotlivcov sa tak stanú súdni a rozvážni mediálni konzumenti. Tiež budú tvorcami informácií a mediálnych obsahov súčasne. (tamtiež, 2013, s. 15-16)

Mediálna gramotnosť sa občas označuje aj synonymom mediálna kompetencia. Ide o spôsobilosť chápania a dešifrovania mediálnych obsahov. Väčšinou k nám prichádzajú rôznymi informačnými kanálmi, napríklad prostredníctvom:

- tlače,
- televízneho vysielania,
- rozhlasového vysielania,
- internetu,
- a pod.

Anglosaská literatúra mediálne kompetencie a mediálnu gramotnosť nerozlišuje. Avšak ukazuje sa tu určitá diferenciacia. Môžeme povedať, že skoro každý je mediálne gramotný. Sleduje médiá a narába s nimi, získava z nich informácia a necháva sa s nimi zabávať. No nie úplne všetci sú kompetentní interpretácie mediálnych obsahov, t. j. aktívne si vybrať z kompletnej mediálnej ponuky dôležité obsahy. Citlivo rozoznávajú jednotlivé svoje záujmy a záujmy vlastníkov médií, či kriticky skúmať mediálne informácie. (<http://www.medialnavychova.sk/neco-o-me/>)

Všeobecne vieme, že čím sú ľudia starší, tým viac trávajú času sledovaním médií. V odbornej literatúre môžeme zvyčajne nájsť tieto oblasti, ktoré kategorizujú problematiku vzťahu starších ľudí k médiám:

- a) seniori a užívanie médií,
- b) seniori ako výrazná menšina v mediálnych obsahoch,
- c) seniori a komunikácia medzi ľuďmi.

Mnohé výskumy naznačujú, že média zobrazujú seniorov prostredníctvom negatívnych stereotypov.²¹ Americký teoretik a novinár Lippman si uvedomil, že spoločnosť reaguje na sociálnu realitu sprostredkovanú, na základe vlastných skúseností, ale aj z presvedčenia získaného od druhých ľudí. Hlavným zdrojom týchto presvedčení by mohli byť v dnešnej dobe aj média. Trávením veľkého množstva času s médiami seniori môžu mať z tohto zobrazovania negatívny účinok.

Média väčšinou nie sú citlivé k seniorom. Pritom vedia, že patria medzi najväčšiu skupinu konzumentov. Ak chce senior zvyšovať svoju mediálnu gramotnosť, mal by sa naučiť:

- a) dekódovať stereotyp – znamená to, že je schopný rozpoznať a pomenovať znaky stereotypov, s ktorým sa stretne, zahŕňajú aj sociálne stereotypy na základe veku;
- b) pochopiť funkciu stereotypov v spoločnosti a proces stereotypizácie v médiách;

²¹Pod slovom stereotyp môžeme chápať:

1. všeobecne zafixovaný, zautomatizovaný vzorec vnímania, myslenia a správania (aj komunikačné);
2. podľa Lippmana o vnímanie komunikačných – mediálnych obsahov pomocou psychologických projekcií medializovanej skutočnosti na individuálne systémy hodnôt. Nekonštituuje sa obraz samotnej reality, ale špecifická kultúrno-civilizačná kvalita. (Valček, 2011, s. 315)

- c) identifikácie stereotypov v médiách a uvedomiť si ich skrytý význam, ktorý môžu mať hlavne ten negatívny;
- d) chápať povrchné vekové, rodové stereotypy sexizmu, ide najmä o diskrimináciu na základe veku i pohlavia;
- e) poznať spoločenské nástrahy národnostných, ale aj etnických stereotypov, podporujúce xenofóbiu a rasizmu;
- f) uvedomiť si, že mediálne informácie nekopírujú realitu, ide len o zjednodušenú a skreslenú podobu;
- g) prizerať na kontext situácie a zároveň odhadnúť, o čom sa v médiách v súvislosti s istou informáciou nehovorilo. (Petranová, 2013, s. 63)

Väčšinou si dospelí o sebe myslia, že majú dobrú úroveň mediálnej gramotnosti. Aj keď si myslia, že keď poznajú názvy svojich obľúbených televíznych či rozhlasových seriálov, majú prehľad v zameraní časopisov či nových kníh, viacmenej ich mediálna gramotnosť sa nezmenila od ich puberty. Iba málokto z nich si rozšíril vedomosti, ako sa vyrába a upravuje mediálny obsah, kto vlastní jednotlivé médiá. Tiež ako funguje ekonomika v nich a aké účinky vyvolávajú médiá na jednotlivcov a na celú spoločnosť. Seniori sa vo všeobecnosti označujú za dôverčivejších, ľahšie manipulovateľných a tich, ktorí sa dajú ľahko oklamať. V tomto kontexte sa očakáva od mediálnej výchovy, že sa senior naučí v procese jej rozvoja:

- a) rozoznať medzi persuzívnymi a manipulatívnymi technikami, metódami a spôsobmi v médiách;
- b) pracovať so svojím rozvinutým samostatným, analytickým a kritickým myslením;

c) zamýšľať sa nad mediálnymi informáciami vecne a triezvo;

d) rozoberať a konvertovať podmienky ovplyvňujúce komunikačné vzťahy.

Problém pre väčšinu starších môže predstavovať skutočnosť, že sa v rámci kontaktu s médiami cítia zaostalejšie. Teraz je bežné, že deti a mladí sú sami tvorcami mediálnych obsahov a prezentácií pomocou telefónov. Tieto potom môžu posielat' svojim známym.

„Zvyšovanie mediálnej gramotnosti seniorov sa má zameriavať najmä na prevenciu generačného zaostávania a sociálneho vylúčenia, ale aj ochranu znevýhodnených skupín. Jej úlohou má byť aktualizácia schopností a zručností jednotlivcomv nadväznosti na vývoj médií, nových komunikačných technológií a systémov komunikácie“. (Petranová, 2013, s. 71) Mediálna výchova chce seniorov učiť aj kriticko-hermeneutický kocept. Očakávaním je, že sa z tejto skupiny ľudí stanú tzv. poučení konzumenti mediálnych obsahov. Mali by byť schopní samostatne, nezávisle a kriticky interpretovať a zároveň využiť jednotlivé média vo svoj vlastný prospech. Na druhej strane ide o ohrozenú skupinu. Potrebuje zvýšiť úroveň svojej mediálnej gramotnosti, aby sa mohla chrániť pred mediálnymi obsahmi a službami. Tieto by mohli byť pre nich ohrozujúce a tiež by mohli spôsobovať seniorom akýkoľvek druh ujmy. Okrem spomínaného sú špecifické v systéme poradenstva konzumu médií, využitia nových komunikačných technológií ich vnúčkami či vnukmi. Súčasťou by mala byť vo viacgeneračných domácnostiach alebo rodinách prevencia ochrany detí pred nezákonnými a škodlivými účinkami médií. (Petranová, 2013, s. 71)

3.4.1 Rozvoj mediálnej gramotnosti seniorov

Pod pojmom edukácia môžeme chápať zámerne rozvíjanie možností človeka a kultivovanie výchovnými prostriedkami.

Môžeme sem zaradiť:

- a) preseniorskú edukáciu,
- b) vlastnú seniorskú edukáciu,
- c) proseniorskú edukáciu.

Prvá spomínaná sa týka najmä preddôchodkového veku a má podobu programov prípravy na starobu a zdravé starnutie.

Mediálna výchova spadá svojím obsahom aj formou do seniorskej edukácie. Jednotlivé edukačné aktivity môžu vnieť seniorom:

- I. možnosť uspokojiť edukačné potreby podľa záujmov každého;
- II. nový program života;
- III. niekoľko možností navodzovania, stimulácie a udržiavania vývinového potenciálu človeka vo veku senioria;
- IV. prostriedok na korekciu žiadaných zmien jednotlivca, zámerného ovplyvňovania vývinového potenciálu seniora;
- V. informačnú podporu možnosti slobodnej voľby seniora v medziach životnej cesty, sociálnych a ekonomických podmienok života;
- VI. podporu plnenia etapových úloh staršieho vekového obdobia;
- VII. spoznanie možnosti pozitívneho ovplyvňovania priebehu starnutia;
- VIII. priestor na získavanie a realizáciu sociálnych kontaktov;
- IX. zdroj pocitov životného optimizmu;

X. obohacovanie života v starobe. (Petranová, 2013, s. 75)

Edukáciu radíme medzi tie vyššie. Uspokojovanie týchto vyšších potrieb dáva životu jedinca špecifický duchovný ľudský rozmer aj ho obohacuje.

Seniori majú dominantnejšiu logickú pamäť a preto venujú viac času učeniu.

Najčastejšie sa môžu vzdelávať:

- na univerzitách tretieho veku,
- v akadémiach tretieho veku,
- v kluboch dôchodcov,
- v seniorských centrách,
- v záujmových organizáciách a spolkách.

Najznámejšími a najvyhľadávanejšími patria univerzity a akadémie tretieho veku.

Stretávame sa tu s dvomi prístupmi:

1. prístup, ktorý preferuje intelektuálnu aktivitu účastníkov- dôraz kladie hlavne na vysokoškolský charakter studijných aktivít;
2. prístup, ktorý je tradičný osvetový a s kompenzačnými funkciami. (tamtiež, 2013, s. 76)

V akadémiách by sa seniori mali stretnúť s cyklom prednášok, diskusií a seminárov. Tieto zahŕňajú spoločné stretnutia v určitých intervalech. Samotné vyučovanie by malo mať výrazné črty záujmového vzdelávania.

3.5 VPLYV MÉDIÍ (NIELEN) NA SENIOROV

V diplomovej práci veľakrát spomína slovo médium. Podľa Valčeka (2011, s. 201) je médium:

1. *prostredie, v ktorom sa odohráva určitý proces alebo jav;*

sprostredkujúci činiteľ, nástroj;

2. *komunikačnú dimenziu realizácie prirodzeného jazyka (výrazu,*

termínu, označenia), najmä akustická (hlas), grafematická (písmo, piktogram, symbol) a mentálna (jazykový tezaurus, aktualizčné paradigmy reči) a ňou aktívne modulované, kódované a aktuálne zvýznamňované komunikačné prostredie;

3. *v kyberneticky orientovanej teórii komunikácie komunikačný kanál*

(senzoricky modus používania média – napr. vizuálny, sluchový,

hmatový – ktorým je predurčený príslušný kód);

4. *v lingvistike pasívum slovesný rod vyjadrujúci dej, na ktorom je*

zainteresovaný agens.

Vieme, že média môžu ovplyvňovať chovanie, názory, či postoje jednotlivca. Môžu aj rozširovať poznanie, vzdelávať a pomáhať. Na druhej strane môžu mať negatívne účinky na jeho správanie.

Médium môžem chápať aj takto:

- a. obecné to, čo existuje uprostred a vzájomne spája dve alebo viaceré strany;
- b. vo fyzikálnom význame (od ktorého sa odvíjajú všetky ostatné významy) označenie vlastností látok, ktoré sú vhodné pre uskutočnenie určitých dejov (procesov), napr. teplo, vodivosť, tlak;
- c. prostriedok komunikácie, masovej komunikácie alebo mediálnej komunikácie.

Z hľadiska šírky významu môže pojem médium predstavovať:

1. V širokom zmysle slova to môžu byť napríklad peniaze, čas, doprava, resp. všetky prostriedky či prostredníci styku jednej entity s druhou.
2. V užšom zmysle slúžia primárne a zámerne ku komunikácií. Nie však ku komunikácií masovej (tj. komunikácií medzi jednotlivými formálnymi mediálnymi organizáciami na strane jednej a disperznym publikom na strane druhej). Príkladom je reč, neverbálna komunikácia, umenie, architektúra, školstvo a pod.
3. V najužšom slova zmysle je médium prostriedok masovej či mediálnej komunikácie.

Môže ísť o:

- tlačené médiá,
- elektronické médiá,
- nové médiá. (Reifová, 2004, s. 139-140)

Krotz tvrdí, že médiá pôsobia na štyroch rôznych úrovniach súčasne:

- ako spoločenská inštitúcia,
- ako organizačná mašinéria,
- ako spôsob umiestňovania obsahu na scéne,

- ako priestor, kde recipienti naberajú skúsenosti. (In: Jiráková, Köpplová, 2009, s. 321)

Poznáme niekoľko predpokladaných účinkov vplyvu médií:

1. zmena postojov, myslenia a poznania – média majú schopnosť ovplyvňovať to, ako ľudia myslia a ako sa pozerajú na svet. Základným prostriedkom vplyvu je sklon médií predvádzať stereotypizovaný pohľad na spoločnosť a ich členov. Môže to ovplyvniť ako sa ľudia pozerajú na rôzne sociálne skupiny, ale aj sami na seba;
2. kolektívna reakcia / morálnej paniky – média sú schopné vyvolať nepodložené obavy a úzkosti (môže sa prejavovať ako silné verejné pohoršenie sprostredkované aj médiami) týkajúce sa takých vecí, ako dodržiavanie zákonov a poriadok či verejné zdravie;
3. individuálne reakcie / emocionálne odozvy – média ovplyvňujú tým, že v nich predložené obsahy vyvolávajú emocionálnu odozvu. Napríklad v reklame o kozmetických prípravkoch proti starnutiu. Publikum nerozoberá správu o dôležitosti prípravku proti starnutiu pleti. Účinok spočíva v tom, že správa vyvolá obavy a úzkosť a snahu vyzerat' mladšie;
4. Odcudzenie – masový charakter mediálnej komunikácie je možno taktiež schopný spôsobiť, že si jednotlivci pripadajú izolovaní. Média odvádzajú človeka od aktívnej účasti na živote spoločnosti a oslabujú v ňom povedomie o zdieľaných hodnotách;
5. Znečitlivenie – vychádza z predstavy, že ak je niekto sústavne vystavovaný mediálnemu pôsobeniu, tak voči nemu citovo vychladne, znečitlivie, zľahostajnie;
6. Učenie – média majú schopnosť predávať ľuďom nové poznatky a zručnosti. Rozširovať hranice ich poznania a štruktúru postojov či presvedčení;

7. socializácia – médiá dokážu jednotlivcovi predložiť normy, hodnoty a prijateľné vzory chovania, ktoré mu umožnia zapojiť sa do života príslušnej spoločnosti;
8. Spätný účinok – fakt, že je nejaká skutočnosť predmetom záujmu médií, ovplyvňuje samotný priebeh udalostí. Príkladom môže byť zasadanie parlamentnej komisie, ktoré prebieha celkom inak, ak je jednanie uzavreté. Inak, ak sa odohráva v prítomnosti médií. (Burton, Jiráček, 2001, s. 353-358)

Účinky médií môžeme tiež deliť na:

- I.) Krátkodobé a dlhodobé dopady pôsobenia médií – pri úvahách o pôsobení médií sa často robí zásadný rozdiel medzi okamžitým (a spravidla krátkodobými a pominuteľnými, resp. jednorazovými) reakciami na nejaký mediálny podnet a dlhodobými zmenami v postojoch jednotlivca i usporiadaní spoločnosti, na ktorých sa médiá mohli podieľať. Ak je človek vystavený určitým typom mediálnych obsahov, môžu sa u neho prejaviť niektoré okamžité, bezprostredné a spravidla pominuteľnými – reakcie, najviac emocionálnej, konatívnej či fyziologickej povahy. Oproti tomuto môžeme uvažovať o dlhodobých (často trvalých a postupne sa presadzujúcich) dopadoch pôsobenia médií, ako je napríklad podiel médií na formovaní predstavy o tom, ktoré témy sú pre spoločnosť významné = nastoľovanie agendy. Tento vplyv je založený na častejšej predstave opakovaného či dlhodobého vystavenia príjemcov médiám a sleduje zmeny zásadnejšej povahy (premeny postojov, názorov, hodnotovej orientácie či životného cyklu).
- II.) Priame a nepriame pôsobenie médií – úvahy o priamom pôsobení médií bývajú spájané s pôsobeným ponúkaného mediálneho obsahu ako rozhodujúceho podnetu, pohybujúci sa v myšlienkovom rámci modelu podnet→reakcia a sú chápané skôr ako pomerne jednotné, pokiaľ ide o dopad na prejavy jednotlivých členov publika. Proti predstave priamych účinkov (ľahko napadnuteľné pre prehliadanie aktivity publika) stojí súbor hypotéz vychádzajúcich zo základnej predstavy, že vplyv mediálnych obsahov môže byť najrôznejším spôsobom sprostredkovaný. Môže ísť napríklad o názorového vodcu (opinion leader) či tzv. významného druhého. Tým sa

môže pôsobenie médií prejavíť nepriamo so značným časovým odstupom u jednotlivcov či skupín.

III.) Plánované a neplánované pôsobenie – na dosiahnutie svojich cieľov volí manažment médií komunikačnú stratégiu. Premieta sa do konečnej podoby ich produkcie. Súčasne sa táto komunikačná stratégia stáva súčasťou stratégie inzerentov a prispôsobuje sa jej. Do mediálnej komunikácie sa premietajú najrôznejšie typy kampaní, ktorých cieľom je dosiahnuť konkrétnu odozvu publika, príkladom je určité voličské či spotrebiteľské chovanie, zmeny v životnom štýle, zvýšenie úrovne znalostí v určitej oblasti. Ak pozorované chovanie príjemcov, resp. užívateľov médií zodpovedá stanoveným cieľom, z hľadiska média možno hovoriť o úspechu plánovaného pôsobenia médií a efektívnej komunikácií. Vedľa toho má pôsobenie mediálnych produktov a médií na jednotlivca, skupiny aj spoločnosť s najväčšou pravdepodobnosťou celú radu predpokladaných nezámerých dopadov, teda takých ktoré nikto nezamýšľal. Podstatou zámerného pôsobenia na užívateľa je presvedčovaním, manipulovaním či sugerovaním dosiahnuť nejaké stanovené zmeny v jeho postojoch či chovaní, a to v najrôznejších oblastiach verejného i súkromného života. (Jiráková, Köpplová, 2003, s. 333-337) McGuire utriedil predstavy o zámerných a nezámerých účinkoch a konštatuje, že najčastejšie sa objavujú zmienky o týchto zámerných účinkoch:

- účinky reklamy na spotrebiteľské chovanie,
- účinky politických kampaní na volebné chovanie,
- účinky osvetových a sociálnych kampaní na chovanie jednotlivcov
a na zvýšenie solidárneho jednanie v spoločnosti,

- účinky propagandy na ideológiu,
- účinky mediálnych rituálov na sociálnu kontrolu.

Ak ide o nezámerné účinky, uvádza, že najčastejšie sa vyskytujú zmienky o:

- účinku mediálneho násillia na agresívne chovanie,
- dopadu mediálnych javov (images) na sociálnu konštrukciu reality,
- účinkoch predpojatosti médií na stereotypizáciu,
- účinkoch erotických a sexuálne explicitných obsahov na postoje a jednanie,
- o tom, ako jednotlivé typy mediálnych produktov ovplyvňujú poznávaciu činnosť, životný štýl a vkus. (In: Jiráak, Köpplová, 2003, s. 175-176)

Ďalej môžeme u predpokladaných účinkov médií rozlišovať, či sú:

- a. kognitívnej povahy (poznávacie), postojové, citové či fyziologické,
 - popr. či sa prejavia v chovaní jednotlivcov či skupín, a z hľadiska vzťahu k hodnotám danej spoločnosti, či sú konštruktívne alebo deštruktívne;
- b. na úrovni jednotlivca či celej spoločnosti;

c. slabé alebo silné;

d. krátkodobé, resp. bezprostredné, a dlhodobé – pri úvahách o pôsobení médií sa často robí zásadný rozdiel medzi okamžitými (a spravidla

krátkodobými a pominuteľnými) reakciami na nejaký mediálny podnet

a dlhodobými zmenami v postojoch jednotlivca i v usporiadanej

spoločnosti, na ktorých sa média mohli podieľať.

Seniori sú vystavovaní týmto účinkom médií, dá sa povedať dennodenne, keďže svoj voľný čas trávajú hlavne pozeraním televízie či počúvaním rádia. Preto je veľmi dôležité, aby vedeli rozlíšiť medzi pozitívnymi a negatívnymi dôsledkami, ktoré môžu média spôsobiť. Z toho vyplýva, že treba robiť prevenciu nielen medzi mladými, ale aj medzi ľuďmi staršieho veku, hlavne tými, ktorí sú už na dôchodku.

PRAKTICKÁ ČASŤ

4 VÝSKUM

4.1 METODOLÓGIA VÝSKUMU

Súčasťou diplomovej práce je aj praktická časť, ktorá sa zameriava na vplyv prechodu rádia na televíziu v očiach seniorov ako je aj jej samotný názov. Využitá je pri tom kvalitatívna metóda, ktorá je špecifická mäkkými, flexibilnými, subjektívnymi, politickými, špekulatívnymi a zakotvenými údajmi. Tiež do tejto metódy spadajú prípadová štúdia.

„Podstatou kvalitatívneho výskumu je skúmanie javov, analyzovanie ich príčin, vzťahov a súvislostí na malom počte zástupcov cieľovej skupiny. Výhodou je možnosť získať informácie v relatívne krátkom čase“. (<http://www.tns-global.sk/vyskumne-metody/kvalitativny-vyskum>) Časté využitie metód kvalitatívneho výskumu nájdeme vo fáze predvýskumu alebo ako nástroj pre-testu.

„Kvalitatívny výskum zdanlivo sľubuje, že sa vyhneme alebo budeme bagatelizovať štatistické techniky a mechaniku kvantitatívnych metód tohoto druhu, aký sa využíva, povedzme, v dotazníkových prieskumoch alebo v epidemiológii“. (Silverman, 2005, s. 13)

„Metódy, ktoré používajú kvalitatívni výskumníci, dokazujú rozšírené presvedčenie, že môžu sprostredkovať hlbšie porozumenie spoločenským fenoménom, než by sa získalo z čisto kvantitatívnych dát“. (Silverman, 2005, s. 20)

Medzi základné metódy kvalitatívneho výskumu patria:

- skupinové diskusie, tzv. focus groups (štandardné, rozšírené, mini)
- individuálne rozhovory (krátke, hĺbkové)

- home-use testy.
- Ďalšími metódami kvalitatívneho výskumu sú:
 - expertné rozhovory,
 - pozorovanie, workshopy,
 - telefonické rozhovory. (<http://www.tns-global.sk/vyskumne-metody/kvalitativny-vyskum>)

Pre tento výskum bola zvolená metóda krátkych individuálnych rozhovorov. Uskutočnené boli na domácej pôde respondentov, z dôvodu lepšieho navodenia dobrej atmosféry. Išlo o seniorov vo veku 65 a viac rokov. Tento výskum je robený hlavne z dôvodu zistenia ako dnešní seniori

4.2 CIEĽ VÝSKUMU

Cieľom výskumu bolo objasniť aký mal vplyv prechod z rádia na televízne vysielanie a ktoré médium je do dnešného dňa ich obľúbenejším. Ako seniori vnímajú tieto média.

4.3 ZBER DÁT

Jednotlivé individuálne rozhovory sa uskutočnené období od 1. februára do 15. februára 2014. Pološtruktúrovaný rozhovor môžeme považovať za rozhovor, ktorý sa drží predpísaného sledu otázok. Všetci respondenti majú rovnaké otázky a je možné prejsť do voľného rozhovoru. (Hartl, Hartlová, 2000, s. 515)

Išlo dokopy o 5 respondentov, resp. respondentiek. Boli to veľmi milé a šarmantné dámy, ochotné a ústretové.

Štyri z toho boli vybrané z mesta Martin, či jeho blízkeho okolia. Piata žije v dedine Ľubochňa, ktorá spadá už pod okres Ružomberok. V práci sa neobjavuje ani jeden postoj muža k danej problematike. Tých, ktorí boli oslovení, nemali záujem robiť rozhovor. Dôvodom bolo buď, že sa do toho veľmi nerozumejú alebo sa jednoducho hanbia odpovedať na jednotlivé otázky.

Uskutočnené boli na domácej pôde respondentov, z dôvodu lepšieho navodenia dobrej atmosféry. Išlo o seniorov vo veku 65 a viac rokov.

Každému seniorovi som predstavila a vysvetlila akej témy sa bude rozhovor týkať a ako dlho bude približne rozhovor trvať. Všetci respondenti súhlasili a boli ubezpečení o anonymite získaných dát. Označení sú pod poradovými číslami 1 až 4. Počas týchto rozhovorov sme mali zabezpečené súkromie, teda nik nerušil a nebránil v hladkom priebehu rozhovoru. Seniori boli veľmi otvorení a cítili sa dôležití pre účely diplomovej práce.

Rozhovory boli vedené na základe otázok, ktoré som mala pripravené vopred. Dĺžka jedného rozhovoru bola v rozmedzí približne 10 až 15 minút. Niektoré otázky respondenti kumulovali v rámci jednej z nich alebo aj spontánne.

4.4 STANOVENIE HYPOTÉZ

Na začiatku výskumu sme si stanovili hypotézy.

H1: Pozeranie televízie v období, keď boli seniori mladí, bolo skôr výnimkou, pretože nie každá domácnosť disponovala televíznym prijímačom.

H2: Seniori majú radšej počúvanie rádia, než sledovanie televízie.

H3: Dnešná mládež je ovplyvnená televíziou.

4.5 ANALÝZA DÁT

Jednotlivé otázky sú prepísané do papierovej podoby, aby sa počas ich analýzy mohlo s nimi jednoduchšie pracovať. Otázok bolo dokopy 12. Sú to:

1. Prvá otázka zisťovala ako vnímajú seniori prechod z počúvania rádia na televízne vysielanie?

Respondenti sa zhodujú s tým, že v domácnostiach sa nachádzalo skôr rádio a aj ho radšej počúvajú. Väčšinou sa až večer dostanú k pozeraniu televízie. Počas ich mladosti bolo pozeranie televíznych programov skôr za odmenu. Nie každá rodina mohla v tej

dobe vlastniť tento výtvarný techniky. S jej nástupom si ľudia, ktorí nemali až takú vyvinutú predstavivosť mohli konečne vychutnať pozeranie rozprávok či filmov. Televízia bola vnímaná skôr ako doplnok, kde práve vidno jednotlivé postavy.

2. Nadväzovala na ňu otázka s charakterizovaním tohto obdobia v ich živote?

Na dedinách či v mestách sa nachádzalo veľmi malo televíznych prijímačov. Ľudí v tej dobe toto spájalo a brali to ako malý rituál, kedy sa stretli vo väčšom počte u majiteľa televízie. Naučilo ich to trpezlivosti. *„Každý z nás sa čudoval, ako sa môžu zmestiť taký veľký ľudia do takej malej TV“*. Zdôverila sa jedna z nich. Bolo to obdobie, kedy deti boli viac von a pomáhali s domácimi prácami v rodine oveľa viac ako je to dnes.

3. Zisťovala som, ktoré médium je im sympatickejšie a z akého dôvodu?

Zhoda nastáva v tom, že skoro všetky odpovedali, že im je sympatické aj rádio aj televízia. Doobeda si radšej vypočujú rozhlasové relácie, pri ktorých môžu robiť domáce práce, variť. Večer skôr sadnú pred televíznu obrazovku, kde si pozrú svoj obľúbený film či televízne noviny. Jedna z nich podotkla, že televízia je súčasťou dnešného života, a preto je jej o niečo sympatickejšia.

4. V čom vidíte pozitívum pri počúvaní rádia?

Pozitívum vidia hlavne, ako bolo spomínané vtom, že počas počúvania rozhlasového vysielania môžu robiť domáce práce, ako napríklad, variť, piecť, vyšívateľ, pretože ho stačí len počúvať. Netreba sa veľmi sústrediť. Tiež sa z lokálneho rádia dozvedia o chystaných akciách v ich regióne a vypočujú si dobrú hudbu, ktorá je určená aj pre ich vekovú kategóriu.

5. V čom vidíte negatívum pri počúvaní rádia?

Niekedy je veľmi dobré, keď je možné vidieť aj človeka, ktorý sedí za mikrofónom. Samotných hlásateľov a pozvaných hostí. K tomu sa dá pripojiť aj to, že nie je možné vidieť správy odvysielané v étery rádia na vlastné oči. Toto je jedno veľké negatívum spojené s rádiom.

6. Myslíte si, že ľudia ostali verní zároveň aj rádiu?

Jednoznačne padli odpovede, že áno. Hlavne seniori sú vernými poslucháčmi, pretože môžu odдыхovať pri jeho počúvaní. Radi si ladia už spomínané lokálne stanice, kde im hrajú hudbu na želanie. Dokonca sa dá povedať, že priazeň stále majú aj medzi mladšími ľuďmi. Je nespočetné množstvo rádií, ktoré si človek môže zapnúť podľa svojho gusta.

7. V čom vidíte pozitívum v televízií?

Hlavne v tom, že sa v televízií dozvedia mnoho užitočných informácií, napríklad pre ženy, do záhradky a pod. Taktiež sa dostanú jej pomocou na miesta krajín, ktoré v živote nevideli a takto sa môžu jej prostredníctvom veľa dozvedieť o tej či onej krajine. Dostávajú sa k nim informácie, ktoré môžu využiť a použiť vo svojom živote. Potom tieto rady môžu interpretovať ďalším ľuďom a pomôcť im takýmto spôsobom.

8. V čom vidíte negatívum v pozeraní televízie?

Pri odpovediach na túto otázku sa stretávame, že negatívne vplýva na respondentov reklama, ktorá predlžuje čas pozerania dobrého filmu. Na televíznych obrazovkách sa objavuje násilie, filmy so sexuálnymi prvkami a deti si to môžu pozrieť len tak bez dozoru dospelých, pretože sa vysielajú aj skôr ako pred 22.00 hod. Kazi zrak a ľudia pri

nej strácajú komunikáciu s okolitým svetom. Mohli by sa vysielat' viac slovenské filmy či seriály, než americké.

9. Čo Vám televízia dala a čo vzala?

Zvala ľuďom hlavne veľa voľného času a obmedzuje ich, pretože keď vedia, že im ide obľúbený film alebo večerné spravodajstvo, prispôsobia sa aby ho stihli. Tiež prichádzajú o kontakt s ďalšími seniormi. Všetko to súvisí s dnešnou dobou, a tým, že sa jej viac a viac prispôbujeme. Nastala úplná zmena životného cyklu jedného dňa jednotlivca či celej spoločnosti.

Dala seniorom nový pohľad na svet, keď vysielajú dokumentárne filmy. Radi im prostredníctvom magazínov, napríklad pre ženy. Je možné sledovať filmy, ktoré predtým vôbec neboli v portfóliu televíznych staníc.

10. Dokážete si zas predstaviť život bez tohto média?

Pri odpovedaní na túto otázku sa respondenti rozdelili dá sa povedať skoro na polovicu. Niektoré by si vedeli predstaviť život bez televízie iné nie. Uvádzajú, že toto médium je už súčasťou každodenného života. Jedna z nich hovorí, že by si zvykla úplne. Ďalšia, že by si dlho zvykala, ale možno by sa ľudia vrátili do starých čias, kedy sa viac rozprávali medzi sebou a netrúvali toľko času pri jej sledovaní. Predtým sa rodiny často stretávali pri jednom stole, no doba sa zmenila a aj správanie jednotlivcov.

11. Keď porovnáte dnešných mladých ľudí vek dobe, kedy ste boli mladí Vy, vidíte zmenu vplyvu TV na rodinu?

Vidia zmenu. Kedysi, keď boli oni mladí, museli pomáhať v domácnosti, pásť dobytok, viac sa venovali prácam v záhrade či na poli. Dnešný svet je o niečom inom. Deti toľko nepomáhajú a skôr vysedávajú doma a spolu s rodičmi sa pozerajú na svet

pomocou televízora. Je k dispozícii omnoho viac techniky, ktorá pred pár rokmi či desaťročiami vôbec neexistovala. Nemali sme takéto možnosti ako v dnešnej dobe.

12. Ovplyvňuje podľa Vás TV dnešnú populáciu? Ak áno, ako?

Samozrejme, že áno. Deti a mládež sa chcú podobať tzv. celebritám, hrdinom, ktoré vidia skoro dennodenne v televízií. Správajú sa podľa toho, oblieka. Veľa vecí, resp. informácií pochopia zle, potom to použijú a to nie je správne. Tiež ako bolo spomenuté, v televízií vysielajú veľa filmov kde sa strieľa, krimináliiek. Deti niekedy urobia niečo podľa tohto vzoru, veľakrát to môže dopadnúť a aj dopadne úrazom alebo iným ublížením na zdraví. Nechodia toľko von, nestretávajú sa vo svojom voľnom čase s vrstovníkmi, nezažívajú isté situácie, ktoré sú s týmto spojené.

4.6 ZÁVER A VYHODNOTENIE VÝSKUMU

Takýto výskum bol robený prvýkrát. So seniormi - respondentmi sa vynikajúco pracovalo. Počas rozhovoru navodili veľmi príjemnú atmosféru. Určite to bolo spôsobené aj tým, že sa necítili byť ohrození, keďže sa stretnutie s nimi uskutočňovalo v ich domácom prostredí. Je škoda, že sa nepodarilo vyspovedať aspoň jedného muža. Prinieslo by to možno iný pohľad.

Otázky, ktoré boli zvolené pre tento druh výskumu mohli byť formulované aj trochu iným spôsobom. Respondentkám nerobilo problém odpovedať, zdôverili sa niektoré po rozhvore, že keby nevedeli o čo ide, asi by nevedeli priamo odpovedať na danú tematiku.

Hypotézy, ktoré boli zadefinované pri výskume sa potvrdili, čo dokazujú aj samotné odpovede na jednotlivé otázky.

Z odpovedí je evidentné, že dnešná populácia podľahla vplyvu televízie natoľko, že si bez nej nevie predstaviť život. Seniori nepredstavujú výnimku. Bez tohto média by nemali toľko informácií.

Zároveň, však venujú svoju priazeň aj rozhlasovému vysielaniu, rádiu. Nájdu si svoju obľúbenú stanicu, či reláciu, ktorá ich môže inšpirovať, poradiť im, a to sa ľuďom staršieho veku pozdáva.

ZÁVER

„Ten, jehož duch je ale stále otevřen novým myšlenkám a zájmům, kdo stále rozevívá nová a nová vrátka, aby k němu mohla proniknout záře a světlo dosud netušeného poznání o životě a o světě, ten zůstane vždy mlád a pln životní síly.“

J. MURPHY

Diplomová práca s názvom – Prechod od rádia k audiovizuálnému médiu v očiach seniorov – obsahuje dve časti, teoretickú a praktickú.

Z toho tri kapitoly patria teoretickej, kde sa rozoberá história rozhlasu, história televízie, seniori a média. Hlavne posledná spomínaná, je veľmi dôležitá v tejto diplomovej práci, pretože sa venuje najdôležitejšej zložke spoločnosti, ktorá týmito médiami žije a je nimi ovplyvňovaná. Dôležité je preto, aby sa ľudia aj v tomto veku mediálne vzdelávali, pretože média môžu ovplyvniť ich myslenie negatívne alebo pozitívne. Preto sú pre nich určené aj vzdelávacie akadémie či univerzity tretieho veku, kde sa môžu zdokonaľovať v mediálnej gramotnosti, a tak pomocou nej predvídať niektoré zamlčané informácie poskytované médiami. Postaviť sa k nim čelom a vedieť triezvo rozhodovať, ktoré sú pre nich prospešné a ktoré naopak treba brať s rezervou.

Seniorov vôbec netreba brať ako spoločensky zabudnutých, chorých či neprispôsobivých. Veľa z nich je ešte aktívnych, pracujúcich. Sú neoddeliteľnou zložkou dnešnej populácie. Aj oni formujú dnešnú mediálnu sféru.

V praktickej časti sa práca venuje výskumu. Zahŕňa kvalitatívnu metódu, krátke individuálne rozhovory s jednotlivými seniormi. Uskutočnili sa v ich domácom prostredí, takže si mohli navodiť atmosféru, akú potrebovali. Cítili sa viac uvoľnení a neprekážala im žiadna nervozita, pretože ju nemali.

ZOZNAM POUŽITÝCH ZDROJOV

Zoznam použitých českých zdrojov

- BAKER, C. *Slovník kulturních studií*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-099-2.
- BŘEZINA, J. *Pozice mediální výchovy u nás a v Německu*. Olomouc, 2010. Bez ISBN.
- BURTON G., JIRÁK J. *Úvod do studia médií*. Brno: BARRISTER&PRINCIPAL, 2001. ISBN 80-85947-67-6.
- JIRÁK J., KÖPPLOVÁ B. *Masová média*. 1. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-466-3.
- JIRÁK J., KÖPPLOVÁ B. *Média a společnost.: stručný úvod do studia médií a mediální komunikace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-697-7.
- REIFOVÁ, I. *Slovník mediální komunikace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-926-7.
- STRASMAJER, V. *Historie televize v Československu*. 1.vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. 1978.
- ŠTROBLOVÁ, S. *Film a televize jako audiovizuální zprostředkování světa. Filmová a televizní dramaturgie a programová skladba*. 1. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha. 2009. ISBN 978-80-86723-73-0.
- VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: Dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2005, 467 s. ISBN 978-802-4609-560.

Zoznam použitých zahraničných zdrojov

- DRAXLER, V. *Príspevky k dejinám rozhlasu 8*. Bratislava: Odbor mediálneho výskum
- HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000. ISBN 807178303.
- JENČA, I. *Rozhlasové vysielanie na Slovensku*. Bratislava, 2009. ISBN 978-80-8105-116-6.
- KOCIAN, J. *Stručné dejiny televízie na Slovensku*. Bratislava: Výskumný kabinet televízneho programu. 1972. Bez ISBN.

LEHOCKÁ, V. Fenomén spätnej väzby v rozhlasovej komunikácií. In: MAGÁL, S., MISTRÍK M., SOLÍK M., Média, spoločnosť, mediálna fikcia: zborník z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej v dňoch 31. Marca a 1. apríla 2008. Trnava: Fakulta masmediálnej komunikácie UCM, 2008, s. 120. ISBN 978-80-8105-072-5.

PETRÁNOVÁ, D. *Mediálna gramotnosť seniorov*. 1. vyd. Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metóda. 2013. ISBN 978-80-8105-496-9.

VALČEK, P. *Slovník teórie médií A-Ž*. 1. vyd. Bratislava: Literárne informačné centrum. 2011. ISBN 978-80-8119-042-1.

Zoznam použitých internetových zdrojov

MEDIÁLNA VÝCHOVA. Čo je mediálna výchova.[online]. ©2011-2013 [cit. 2014-03-10]. Dostupné z: <http://www.medialnavychova.sk/neco-o-me/>

MEDIÁLNA VÝCHOVA. Rozhlasové masmédiá. [online]. ©2011-2013 [cit. 2014-03-10] Dostupné z: <http://www.medialnavychova.sk/rozhlasove-masmedia>

VÝSKUMNÉ METÓDY. Kvalitatívny výskum. [online]. ©2011-2013 [cit. 2014-03-10]. Dostupné z: <http://www.tns-global.sk/vyskumne-metody/kvalitativny-vyskum>

ZOZNAM SKRATIEK

ITT - International Telephone and Telegraph Company

ITV - Independen Televison

NTSC - National Television System Committe

PAL - Phase Alternating Line

ZOZNAM PRÍLOH

Príloha A – Rozhovor č. 1	I
Príloha B –Rozhovor č. 2.....	III
Príloha C –Rozhovor č. 3	VI
Príloha D –Rozhovor č. 4	VIII
Príloha E–Rozhovor č. 5.....	XI

PRÍLOHY

Príloha A – Rozhovor č. 1

Anketár: Ako vnímate prechod z počúvania rádia na televízne vysielanie?

Respondent: Rozdiel vo vysielaní správ. Vo väčšine rodín sa nachádzalo rádio. TV sa objavila omnoho neskôr v domácnostiach. V televízií vidím ľudí, kedysi to nebolo možné pred príchodom tohto média.

Anketár: Ako by ste charakterizovali toto obdobie vo Vašom živote?

Respondent: Televízna obrazovka bola veľmi malá. Pozerali sme TV vysielanie väčšinou vo väčšom priestore – v kuchyni. Každý z nás sa čudoval, ako sa môžu zmestiť takí veľkí ľudia do takej malej televíznej obrazovky.

Anketár: Ktoré médium je Vám sympatickejšie a prečo?

Respondent: Cez deň počúvam rádio a večer zapnem TV, kde si pozriem TV noviny a nejaký dobrý slovenský film. Tiež napríklad seriál Búrlivé víno. Takže si neviem predstaviť byť bez televízie ani rádia. Obe sú mi sympatické.

Anketár: V čom vidíte pozitívum pri počúvaní rádia?

Respondent: Pri počúvaní rádia nemusím sedieť na stoličke alebo kresle. Môžem v klúde variť a robiť ostatné domáce práce.

Anketár: V čom vidíte negatívum pri počúvaní rádia?

Respondent: Niekedy je škoda, že v rádiu nie je možné vidieť na vlastné oči hlásateľov a pozvaných hostí.

Anketár: Myslíte si, že ľudia ostali verný zároveň aj rádiu?

Respondent: Áno, sama som takýmto príkladom.

Anketár: V čom vidíte pozitívum v TV?

Respondent: Vidím hercov, osobnosti ale aj postupy práce, ktoré sa vykonávajú napríklad na záhradke, či dokumenty o ďalekých krajinách.

Anketár: V čom vidíte negatívum pri počúvaní rádia?

Respondent: Hlavne v tom, že nie sú obmedzené filmy, napríklad vojnové, a tak ich môžu vidieť aj deti. Človek strávi pri TV viac času ako chce, aj vďaka siahľadným reklamám.

Anketár: Čo Vám TV dala a čo vzala?

Respondent: Dala mi hlavne nový pohľad na svet vďaka dokumentárnym filmom. Vzala mi asi to, že ma obmedzuje. Keď viem, že v TV idú o 19.00 hod. TV noviny, musím si urobiť čas a vidieť ich.

Anketár: Dokážete si zas predstaviť život bez tohto média?

Respondent: Už asi nie. Ovplynula môj život natoľko, že sa mi ťažko odvykalo. Je to jednoducho môj spoločník.

Anketár: Keď porovnáte dnešných mladých ľudí v dobe, kedy ste boli mladí Vy, vidíte zmenu vplyvu TV na rodinu?

Respondent: Vidím zmenu. My ako mladí sme pásli domáci dobytok, v domácnosti bolo viac roboty a dnes už mladí nerobia ani z polovice to, čo my kedysi. Teraz sedia doma a pozerajú celé dni TV.

Anketár: Ovplyvňuje podľa Vás TV dnešnú populáciu? Ak áno, ako?

Respondent: Jasné, že áno. TV osobnosti a tzv. celebrity sú veľkým vzorom pre dnešnú mládež. Podľa nich sa aj chovajú, aj obliekajú. Hlavne už nie sú tak von, ale skôr vysedávajú doma a pozerajú spomínanú TV.

Príloha B – Rozhovor č. 2

Anketár: Ako vnímate prechod z počúvania rádia na televízne vysielanie?

Respondent: Ja osobne počúvam radšej rádio než televíziu. Lebo v rádiu sa dozviem aj také veci, ktoré v TV napríklad niesú. No ale popočúvam si aj televíziu hlavne večer lebo momentálne tam dávajú seriály vhodné pre nás ženy, ktoré si rada pozriem. Ináč v tv si myslím, že nás aj dobre zavádzajú, takže to by tam byť nemuselo a čo sa mi nepáči v televízore veľa reklám, a tým pádom sa nám sa naše programy pretáhujú. Dám príklad film, ktorý by trval normálne hodinu, takto trvá hodinu a pol kvôli týmto reklamám. Za mojich mladých čias sme viac počúvali rádio, lebo TV veľa nebolo. Ľudia nemali toľko peňazí. Keď sa doba zlepšila, ľudia si do domácnosti kupovali rádio, ale v rádiu sme sa prakticky dozvedeli všetko. V domácnosti sme mohli mať aj dve rádia. Jedno v kuchyni aj v izbe. Kde sme chceli. Bola doba, že ľudia mali len jeden jediný televízor. Páčili sa mi aj programy aj v rádiu. Dnešná mládež takéto nemá. Mládež veľmi nepočúva rádio, a ak aj áno, počúva hudbu a z tej hudby má niekto ošoh a niekto nie. Toto je môj názor.

Anketár: Ako by ste charakterizovali toto obdobie vo Vašom živote?

Respondent: Momentálne mi je sympatickejšie rádio, lebo si v ňom popočúvam také veci, ktoré ma zaujímajú. Mám vybraté relácie, v ktorých sa dozviem napríklad aj o našom kraji, čo sa deje a čo sa stalo. Nemusím mať obavy, že keď si zapnem televíziu na nejaký film, o ktorom si myslím, že je dobrý a nastane tam zvrät, čo sa mi nepáči, hlavne pre mládež, ktoré sú nevhodné, a potom to tak všetko vyzera.

Anketár: V čom vidíte pozitívum pri počúvaní rádia?

Respondent: S rádiom som spokojná preto, lebo sa tam dopyčujem zo staníc, ktoré počúvam o našom regióne, aké podujatia sa chystajú a to ma veľmi poteší.

Anketár: V čom vidíte negatívum pri počúvaní rádia?

Respondent: V rádiu je negatívne to, že nevidím na vlastné oči v správach. V televízií všetko vidím.

Anketár: Myslíte si, že ľudia ostali verní zároveň aj rádiu?

Respondent: Myslím si, že ľudia ostali verní rádiu a dokonca aj preto lebo pribudli nové stanice, ktoré môžeme počúvať, kedysi neboli v éteri.

Anketár: V čom vidíte pozitívum v TV?

Respondent: V TV vidím klad, že keď sa dívam napríklad na relácie pre ženy, tak sa tam dozviem dosť takých užitočných informácií aj pre môj vek, ktoré môžem použiť a využiť a dať potom radu niekomu inému. To sa mi na TV páči.

Anketár: V čom vidíte negatívum pri sledovaní TV?

Respondent: Negatívnu stránku vidím v reklamách, ktoré hnevajú azda každého. Páči sa mi na STV1, ktorá žiadne reklamy nedáva a teraz sa v dnešnej dobe modernizuje, takže máme sa na čo dívať.

Anketár: Čo Vám TV dala a čo vzala?

Respondent: Vzal mi toto, viem, že idú napríklad seriály, tak napríklad som vonku, blížila sa 18. hod. už sa ponáhľam domov, aby som ten seriál stihla, lebo niekedy sa stáva, že televízia neopakuje program, takže som nútená. Takže mi z toho času trošku TV vzala. Dala mi, keď sa pozerám na programy vhodné pre mňa, ako ženu, z toho sa ponaučím, zariadim, robim, čo mi prispeje k môjmu životu.

Anketár: Dokázate si zas predstaviť život bez tohto média?

Respondent: Vedela. Úplne. Veľa ľudí by malo aj dobrý zrak, pretože pri pozeraní televízie sa kazí zrak, keď sa pri ňom trávi dosť času.

Anketár: Keď porovnáte dnešných mladých ľudí v dobe, kedy ste boli mladí Vy, vidíte zmenu vplyvu TV na rodinu?

Respondent: Úplne iná doba bola vtedy. Nemali sme čas sedieť pri TV.

Anketár: Ovplyňuje podľa Vás TV dnešnú populáciu? Ak áno, ako?

Respondent: Dnešná mládež je veľmi naviazaná na TV, PC. Nehovorím, že je to zlá vec, ale trošku všetko s mierou. Aj malé deti prídu domov a sadnú si k TV a žiadny pohyb a aktivity. Niektoré programy sú nevhodné pre mládež, ale to sú aj na vine rodičia, ktorí majú povedať, nebudeš sa na to pozerieť, nie je to pre teba vhodné. Dnes to už dávajú aj doobeda, napríklad aj kde sa strieľa, deti to vidia. Bohužiaľ, rodičia majú malo času na deti a keď prídu domov, čo iné majú robiť.

Príloha C – Rozhovor č. 3

Anketár: Ako vnímate prechod z počúvania rádia na televízne vysielanie?

Respondent: V rádiu boli pekné rozhlasové hry a dalo sa to počúvať. Sú aj dnes, ale už to nie je ono. V televízii sa človek zase skôr stotožní s postavou a je to človeku bližšie.

Anketár: Ako by ste charakterizovali toto obdobie vo Vašom živote?

Respondent: Televízia je dnes pre mňa ako neoddeliteľná súčasť života, čerpáme tam veľa informácií, veľa nového sa dozvieme- aj zo sveta- to kedysi nebolo.

Anketár: Myslíte si, že ľudia ostali verný zároveň aj rádiu?

Respondent: Dnes už určite televíziu pozerám ho denne, rádio len pomenej. TV preto, lebo je to väčšou súčasťou dnešnej doby.

Anketár: V čom vidíte pozitívum pri počúvaní rádia?

Respondent: Pozitívum rádia vidím v tom, že sa pri ňom dá robiť viac vecí naraz, stačí len počúvať.

Anketár: V čom vidíte negatívum pri počúvaní rádia?

Respondent: Negatívum rádia zase v tom, že niekedy treba aj vidieť človeka, ktorého práve počujete a nejde to.

Anketár: Myslíte si, že ľudia ostali verný zároveň aj rádiu?

Respondent: Niektorí ľudia určite áno, ale asi len tí starší čo nemajú také možnosti mať televízor a lepšie sa im počúva a nemusia sa pozerat' ale môžu driať.

Anketár: V čom vidíte pozitívum v TV?

Respondent: Pozitívum televízie je, že sa viac dozvieme a prežívame viac situácie, ktoré sú prezentované v televízii.

Anketár: V čom vidíte negatívum pri sledovaní TV?

Respondent: Negatívum TV zase vidím v tom, že niekedy sú tam veci, s ktorými nesúhlasím a nemôžem im to povedať a vysvetliť – napr. viac klasiky a menej amerického programu.

Anketár: Čo Vám TV dala a čo vzala?

Respondent: Dala mi väčší rozhľad a vzala veľa voľného času.

Anketár: Dokázate si zas predstaviť život bez tohto média?

Respondent: Asi nie, lebo človek by mal vedieť, čo sa vo svete deje a ako to vyzerá- to sa inde nedozvie. Je to už súčasťou môjho života.

Anketár: Keď porovnáte dnešných mladých ľudí v dobe, kedy ste boli mladí Vy, vidíte zmenu vplyvu TV na rodinu?

Respondent: Áno, zmenu vplyvu na rodinu vidím, veď koľko je v súčasnosti zlého vo svete, to za našich čias určite nebolo, mladí veľa vzoru berú len zo zlého a nie z toho lepšieho.

Mladí veľa času trávia pri TV, my sme viac času určite trávili mimo TV- von pri hrách a práci.

Anketár: Ovplyvňuje podľa Vás TV dnešnú populáciu? Ak áno, ako?

Respondent: Áno, ovplyvňuje. Mladí sa chcú podobat' svojim idolom, mladí veľa vecí zle pochopia a potom to realizujú na sebe a to nie je správne.

Príloha D – Rozhovor č. 4

Anketár: Ako vnímate prechod z počúvania rádia na televízne vysielanie?

Respondent: Rádio rada počúvam, keď robím nejakú manuálnu prácu, napr. v kuchyni, skôr si radšej vypočujem hudbu, televíziu pozerám väčšinou iba vo večerných hodinách, televíziu skôr vnímam ako doplnok, že vidím aj obraz.

Anketár: Ako by ste charakterizovali toto obdobie vo Vašom živote?

Respondent: Oproti minulým rokom sú relácie hodnotnejšie, každý si určite nájde pre seba vhodnú reláciu, či sú to cestopisné dokumenty. Kedysi nebola taká možnosť vycestovať, ani technika nebola na takej úrovni ako dnes, tak isto sú veľmi dobré relácie so zdravotnou tematikou, no a pre chlapov vojnové dokumenty, niektorí sa od televízora vtedy ani neodlepia.

Anketár: Ktoré médium je Vám sympatickejšie a prečo?

Respondent: Myslím že je to tak na polovicu, všade sa dá nájsť niečo dobré, len si treba vedieť vybrať.

Anketár: V čom vidíte pozitívum pri počúvaní rádia?

Respondent: Pozitívum pri počúvaní rádia je to, že si môžem robiť nejakú prácu, nevyrušuje ma obraz a hlavne je tam veľa dobrej hudby /tiež podľa výberu každého poslucháča/.

Anketár: V čom vidíte negatívum pri počúvaní rádia

Respondent: Negatívum pri počúvaní je, keď sú nejaké besedy, hlavne tie nezáživné našich politikov. Keď prídem domov z práce, potrebujem už iba počúvať hudbu, v práci mám ľudí a rozhovorov dosť.

Anketár: Myslíte si, že ľudia ostali verný zároveň aj rádiu?

Respondent: Myslím, že je veľmi veľa poslucháčov, ktorí radi počúvajú rádio celý deň, tak isto aj v práci, ak to zamestnanie dovoľí, hlavne tie staršie ročníky a ľudia na dôchodku.

Anketár: V čom vidíte pozitívum v TV?

Respondent: Pozitívne na TV je hlavne obraz, veľmi ma zaujímajú dokumentárne filmy a cestopisy.

Anketár: V čom vidíte negatívum pri sledovaní TV?

Respondent: Negatívum TV je hlavne to, že je v nej veľa násilia, intríg, vidím to aj v tých úžasných telenovelách, ktoré kopírujú súčasný svet a dobu. Cez deň v hociktovej dennej hodine vidím filmy so sexuálnym motívom a deti sa na to dívajú, pretože určite ešte nemajú doma rodičov a nemá ich kto usmerniť.

Anketár: Čo vám TV dala a čo vzala?

Respondent: TV mi dala hlavne väčší rozhľad a môžem sledovať také relácie, ktoré kedysi absolútne nebolo možné vidieť, ale mi vzala sledovanie príjemných a pekných filmov, z ktorých mám pekný dojem a je ich veľmi málo. Potom skôr siahnem po DVD filme.

Anketár: Dokážete si zas predstaviť život bez tohto média?

Respondent: Život bez tohto média by som si už nevedela predstaviť, žijeme už v inej dobe, ako keď sa kedysi rodiny stretávali za jedným stolom a vedeli prerozprávať celé hodiny. Teraz sme uponáhľaní, nemáme na nič čas, tak nám to nahradí aspoň trochu ten televízor a rádio.

Anketár: Keď porovnáte dnešných mladých ľudí v dobe, kedy ste boli mladí Vy, vidíte zmenu vplyvu TV na rodinu?

Respondent: Dnešný vplyv na mladých ľudí je veľký. V tom dobrom je to, že majú omnoho viac možností získavať rôzne informácie, majú možnosť aj vycestovať, majú vyspelú techniku, ktorá im pomáha pri vzdelávaní. Ale násilia, agresivity je skutočne veľa, vidieť to už aj na malých deťoch a o tých starších ani nehovorím . Myslím, že veľký vplyv na mladých ľudí má aj televízia a rádio.

Anketár: Ovplyvňuje podľa Vás TV dnešnú populáciu? Ak áno, ako

Respondent: VS podstate som týmto odpovedala už aj na túto otázku.

Príloha E – Rozhovor č. 5

Anketár: Ako vnímate prechod z počúvania rádia na televízne vysielanie?

Respondent: Človek, ktorý mal slabú predstavivosť, mal konečne pôžitok z rozprávaných príbehov, lebo mohol vidieť príbeh filmu, rozprávky.

Anketár: Ako by ste charakterizovali toto obdobie vo Vašom živote?

Respondent: Spomínam si ako na dedine sme mali jeden. Bola to čiernobiela TV a stretávali sme sa v nedeľu aj dvadsiati pri malej obrazovke a sledovali sme film. Bolo to obdobie, ktoré spájalo ľudí, naučilo nás trpezlivosti pri sledovaní filmu, kedy sme museli „naťahovať uši“ a byť ticho ako myšky, aby sme niečo počuli. V minulosti bola televízia skôr luxusom a pozerala sa len výnimočne.

Anketár: Ktoré médium je Vám sympatickejšie a prečo

Respondent: Sympatickejšia mi je televízia aj keď si stále rada vypočujem rozhovory, hovorené príbehy v rádiu. Hlavne pri varení, pečení, vyšívaní, kedy nemusím sledovať obrazovku a môžem sa sústrediť na vyšívanie a nemusím sledovať obraz, čo mi len kazí oči, lebo mám okuliare na blízko aj na diaľku.

Anketár: V čom vidíte pozitívum pri počúvaní rádia?

Respondent: Pozitívum rádia vidím v tom, že zvyšuje predstavivosť, nekazí oči, môžem ho počúvať kdekoľvek, hrá hudbu aj pre nás starších, stále vysielajú dobré relácie, núti ľudí viac vnímať a počúvať a načúvať.

Anketár: V čom vidíte negatívum pri počúvaní rádia?

Respondent: Nevidím obraz, preto radšej hokej sledujem v TV ako počúvam v rádiu.

Anketár: Myslíte si, že ľudia ostali verný zároveň aj rádiu?

Respondent: Určite ostali verní rádiám, nielen mladší, ale aj starší. I keď mladší už teraz skôr počúvajú tie svoje CD, MP3.

Anketár: V čom vidíte pozitívum v TV?

Respondent: Pozitívne na televízii je, že vidím dej, obraz. Pomocou televízie sa dostaneme na miesta, o ktorých sme mohli len čítať, predstavovať si alebo sme ich videli len na obrázkoch v časopisoch.

Anketár: V čom vidíte negatívum pri sledovaní TV?

Respondent: Sledovaním televízie sú ľudia a deti viac sústredení na pozieranie a počúvanie obsahu, a tak strácajú schopnosť komunikovať a nadväzovať komunikáciu. Tiež kazí oči.

Anketár: Čo Vám TV dala a čo vzala?

Respondent: Vzala kontakt s inými ľuďmi, lebo ľudia sa teraz zavrú s televíziou, ako by mali ísť medzi ľudí na ulicu.

Dala mi to, že mi ukáže miesta na svete, ktoré som videla predtým len na obrázkoch v časopisoch.

Anketár: Dokážete si zas predstaviť život bez tohto média?

Respondent: Áno, ale zvykala by som si nejaký ten mesiac. Bez televízie a rádia by sme stratili komunikáciu so svetom, a to by nás posunulo do dávnych čias, kedy sme sa noviny a správy dozvedali z novín a časopisov, ktoré vychádzajú až na druhý deň.

Anketár: Keď porovnáte dnešných mladých ľudí v dobe, kedy ste boli mladí Vy, vidíte zmenu vplyvu TV na rodinu?

Respondent: Keď som bola mladá ja, viac času sme trávili prácou, hraním sa na záhrade, v spoločnosti, avšak dnešná mládež a rodiny hlavne v mestách trávia viac času sedením a spoznávaním sveta cez obrazovku. Televízia bola skôr odmenou ako bežnou záležitosťou. Rodičia sa boja o svoje deti a namiesto toho, aby ich pustili na sídlisko

s kamarátmi bez dozoru na bicykel, radšej im pustia televíziu, lebo sa boja narkomanov, násilníkov, únoscov, keď to všetko vidia čo sa deje v dnešnom svete.

Anketár: Ovplyvňuje podľa Vás TV dnešnú populáciu? Ak áno, ako?

Respondent: V televízií dávajú samé strieľacky, kriminálne seriály. Čo chceme, aby z našich detí vyrástlo? Prečo je viac kriminality, keď zapnete televíziu a vidíte len strieľacky. V televízií vidia deti inšpiráciu a chcú sa podobať na hrdinov z telky.

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Miroslava Námešná

Obor: sociální a mediální komunikace

Forma studia: kombinovaná

Název práce: Prechod od rádia k audiovizuálnemu dielu v očiach seniorov

Rok: 2014

Počet stran textu bez příloh: 60

Celkový počet stran příloh:14

Počet titulů českých použitých zdrojů: 8

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 7

Počet internetových zdrojů: 3

Počet ostatních zdrojů: 0

Vedoucí práce: Ing. Ladislav Vonz
